

ünsiyet 16

İLMİ, KÜLTÜREL, FİKRİ AYLIK DERGİ

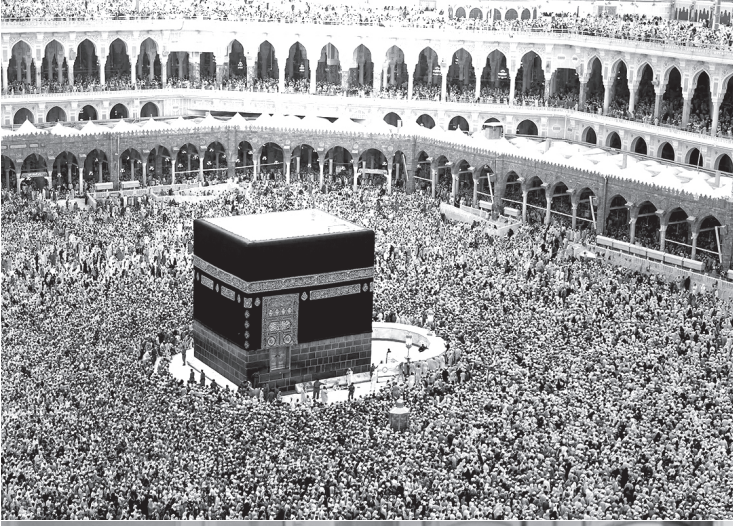
ISSN: 3023-7688

TEMMUZ 2025

"...bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım, sizin için din olarak İslâm'ı takdir ettim"(Maide:3)

"Şüphesiz Allah katında yegâne din İslâm'dır." (Âl-i İmran:19)

"O halde nereye gidiyorsunuz?"(Tekvir:26)

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa bilsin ki bu kendisinden asla kabul edilmeyecek ve o ahirette ziyan edenlerden olacaktır. (Âl-i İmran:85)

Oysa bu sözde ilâhların onlara yardım edecek güçleri yoktur. Aksine, asıl kendileri onları korumakla görevli asker durumundalar. (Yasin: 75)

DOSYA

DİN ve İDEOLOJİ

■ ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU ■ A. CEMAL ÇİFTÇİ ■ ALİ DURSUN ■ ALİ RIZA NURALAN
■ CELALEDDİN SİPAHİOĞLU ■ EMİNE YASİN ■ HASAN EKİNCİ ■ İBRAHİM ŞAHİN ■ İRFAN SETENCİ
■ MUSTAFA DOĞU ■ MUSTAFA İBAKORKMAZ ■ NEZİR ERGENÇ ■ TURHAN ARSLAN ■ VEDAT ÖNAL

içindekiler

Din ve ideoloji

CELALEDDİN SİPAHİOĞLU3

İlahlık Öykünmesinin Dayanılmaz Cazibesi

İBRAHİM ŞAHİN5

Takva Elbisesi Mi? Deli Gömleği Mi?..

MUSTAFA DOĞU 8

Tractatus Fuzzymonadologico Yol'us-1

ALİ RIZA NURALAN..... 10

Fıtrat ve İdeoloji

HASAN EKİNCİ..... 12

İnsanlığa Giydirilen Deli Gömlekleri: İdeolojiler

VEDAT ÖNAL..... 14

Din ve İdeoloji Çatışması: Tarihten Günümüze

İslam'ın Medeniyet Mirası ve İslâmî İdealler

İRFAN SETENCİ 17

Hakikatle Savaş: Din ve İdeolojinin

Kesişim Noktasında Modern İnsan

ALİ DURSUN 18

Boşluk

ABDULVAHİD SİPAHİOĞLU 19

İnsan ya Dine ya da İdeolojiye Tabi Olur

TURHAN ARSLAN 21

Bir İdeoloji Olarak İslamcılık ve İslami Hareket

NEZİR ERGENÇ..... 24

Din Ve İdeoloji Üzerine Yaşamsal Bir Yansıma

EMİNE YASİN25

Hangi Yollardan Gececeğiz?

MUSTAFA İBAKORKMAZ26

Uzun Hikaye

A. CEMAL ÇİFTÇİ.....28

Din ve ideoloji

Allah'tan süre isteyerek, kendi tabiriyle "Senin dosdoğru yolun üzerine oturacağım, onların çoğunu şükreden bulamayacaksın" (Araf 16-17) ifadesinde yer alan, insanların Allah'ın dini dışında yöneldikleri şeytani tarafın ürettikleri düşünce sistemleri, bugün ideoloji denilen, din tanımının alternatifi olan sistemlerdir.

Cemil Meriç'e ait "ideolojiler insana giydirilmiş deli gömlekleridir"

Sözü ile başlayacak olursak hem ideolojiyi hem de dini tanımlama noktasında bir yol belirlemiş oluruz.

Kilisenin dogma baskısı, 16. Yüzyıldan itibaren batıda dine karşı fikirlerin, akımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yani adına ideoloji denilen düşünce sistemleri dinin Allah'ın standartlarından çıkarılarak kilisenin çıkarıcı kalıpları haline dönüştürülmesi sonucu, ezilen batı insanının kilise karşıtlığı anlamındaki çıkışlarıdır. Dolayısıyla karşı çıkılan din, Allah'ın dini değildir. Hristiyanlığın Allah'ın dini olarak kabul edilmesi sonucu türeyen ideolojilerin, karşıtlık anlayışı, İslam'ın da aynı muhalif anlayışa muhatap olmasına sebep olmuştur. Burada çıkış noktası olarak din karşıtlığı temel esas olması dolayısıyla her karşı çıkılan din aynı potada değerlendirilmek durumunda kalmıştır. İslam'ın ilk bakışta karşı çıkılma noktası din olmasından kaynaklanmıştır. Dolayısıyla yozlaşmış Hristiyanlık yada Yahudilikle aynı potaya konmuştur.

İslam batı insanı açısından batıdaki din Hristiyanlığın tahrif edilmiş olması dolayısıyla uğradığı eleştiriler sebebiyle ikinci bir eleştiri noktasına tabi tutulmak gibi bir durumla karşılaşmıştır. Bu eleştiri noktası eldeki din Hristiyanlığın kifayetsiz kalışı itibarıyla, kıyaslanmak suretiyle eleştiriye tabi tutularak noksan isnadı şeklinde olmuştur. Hatta bu bir bilim

dalına dönüşmüş adına oryantalizm denilmiştir.

İdeolojiler din karşıtı anlayış sahiplerinin, insan hayatının düzenlenmesi adına, yönetsel anlamda oluşturdukları düşünce sistemleridir. Allah'ın hayatın anlamı saydığı temel kavram olarak dinin yerine konması dolayısıyla da ideolojiler insanların uydurdukları din olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla ideolojiler insanın yönetsel anlamda tanrılığa öykünmesidir diyebiliriz.

19. asırda tanrı öldü diyebilecek kadar ileri gidebilen anlayış sahipleri artık üst insan yaşasın diyebilecek anlayışa, batıda kilisenin insanları sevk ettiği sapkın anlayışın sonucu olarak varmıştır.

Adem'in (as) yaratılma sahnesinde Kerim olan kitapta geçen İblisin kıyamete kadar Allah'tan süre isteyerek, kendi tabiriyle "Senin dosdoğru yolun üzerine oturacağım, onların çoğunu şükreden bulamayacaksın" (Araf 16-17) ifadesinde yer alan, insanların Allah'ın dini dışında yöneldikleri şeytani tarafın ürettikleri düşünce sistemleri, bugün ideoloji denilen, din tanımının alternatifi olan sistemlerdir.

Yukarıdaki tanımdan yürüyecek olursak, din de Allah'ın yaratmış olduğu insanın varlık hikmetini tecelli ettirmek adına, doğru bir biçimde hayatını düzenleyici olarak Allah'ın elçileri vasıtasıyla gönderdiği yaşamsal sistemin adıdır.

İdeoloji tanımının antonie destutt de tracy tarafından 1796 da kullanılmaya başlanması o vakte kadar bu anlamda ortaya konulan çabaların bir başlık altında toparlanmasına vesile olmuştur. Bu isimlendirme, o vakte kadar yönetsel anlamdaki din karşıtlığının bir başlık altında değerlendirilmediğini, her düşünce sisteminin kendi başına müstakil değerlendirmeye tabi tutulduğunu gösterir.

İşin aslı itibarıyla Cemil Meriç'in benzetmesi insanın ortaya koyduğu din karşıtlığının akıl mesabesinden bir değerlendirmesi şeklindedir. Allah'ın dini adına indirdiği son kitap Kur'an'da sıkça kullandığı "akletme" eyleminin, ideolojileri ortaya koyanların her biri tarafından pek başarılı bir şekilde gerçekleştirilemediği ideolojilerin başarısızlığı dolayısıyla tesvil edilmiştir. Buda Cemil Meriç'in vasıflamasını doğrulamaktadır.

Bu iki tanımın dışında kalan ve insanların bir kısmının benimsediği, adına din denilen sistemleri nereye koyacağız dersek, onu da insanlar eliyle oluşturulmuş, tanrı inkarına dayanmayan ancak insan zihninin ürettiği tanrısal varlıklara itibar eden ve hayata müdahil olan kısmen ideoloji, kısmen tanrısal sistem olarak tanımlayabiliriz.

Bunları iki bölümde değerlendirmek mümkündür. Birinci kısım, Allah'ın din olarak indirdiği fakat süreç içinde bir şekilde yozlaştırılmış düşünce sistemleridir. İkinci kısım ise bir ideolog gibi çaba göstermiş birilerinin kısmen Allah'ın dininden alıntılama yaparak oluşturduğu sistemlerdir.

Budizm, Zerdüştlük, Konfüçyizm gibi din ya da düşünce sistemi olarak değerlendirilen düşünce sistemleri her iki guruba örnek olarak konuşulabilir.

Allah'ın dini İslam'ın mensuplarının süre içinde bu düşünce sistemlerinden bazı konularda etkileşimi söz konusu olmuştur. Tıpkı, Hristiyanlık ve Yahudilikten bazı konuların İs-

lam'a taşınarak oluşturuş, adına İsrailiyat denilen bilgi birikimi gibi.

Geçmişte ulemanın dinin şekillenmesinde geçmiş şeriatlerden intikalen devam eden bazı hükümlerin varlığının izahı niteliğinde bir başlık olarak değerlendirilen geçmiş şeriatların delil olarak değerlendirilmesi konusu, bu meselenin izahıdır.

İnsanın ideoloji adı altında ortaya koyduğu çabaların, fitratın tezahürü olmaktan başka izahı yoktur. İnsanın genlerinde var olan yönetsel duyguların Allah tanıma konusunda içine düşülen sapkınlık sonrasında fitri olanın inkârı anlamında şekillenmesine ideoloji denilmiştir.

Allah yarattığı varlığı içine yerleştirdiği sisteme uyumlu olabilmesi adına yönetmek için din gerçeğini ortaya koymuştur. İnsan ise yönetilmek duygusundan azade kalamadığı için kendince ideolojilerle boşluğu doldurmuştur. Fakat yaratanın bütün özelliklerini bildiği insanın nasıl yönetileceğine dair bildiklerini bilemeyen insan, yönetime dair ortaya koyduğu çabaların tamamında insana elde etmesi gereken mutluluğu temin edememiştir.

İnsanın ilk günden itibaren ortaya koyduğu din karşıtlığının temelinde Allah'ın tanımlamasına, belirlemesine rıza göstermeme çabası mevcuttur. Adem'in isyankar oğlu Kabilden başlayan Allah'ın taksimine isyan süreci, yönetsel anlamda Allah'ın

egemenliğine karşı çıkış anlamı taşır.

İlerleyen çağlarda sistematik olarak ifadelendirme adına ortaya konmuş bütün ideolojilerin temelinde olduğu anlayış, Allah'ın insana dair belirlediği ve adına din dediği yönetim şekline karşı çıkma ameliyesidir. Ve gerçekte dünya üzerinde uygulama imkânı bulmuş olan ideolojilerden hiç birisinin insana kâğıt üzerinde tasarladığı mutlulukları, vadettiği umutları vermesi mümkün olmamıştır.

Yanlışlıklarına rağmen ısrarla savunulan ideolojilerin bir zümrenin çıkarlarını temin etme aracı olmaktan başkaca bir anlamı yoktur. İsrarla bir ideoloji bütün yanlışlarına rağmen devam ettiriliyorsa, orada din karşıtlığının mevcudiyeti sürdürülmek istenmektedir. Bu çabaların altında yatan gerçeklik de çıkarın bu kanaldan temin edilmesidir.

İdeolojilerin açmazlarından birisi, ideolojiyi ortaya koyanların yaşadıkları problemler karşısında antitez olarak geliştirdikleri düşünce sisteminde kendi tespitleri kadar konuyu değerlendirmiş olmalarıdır. Yani ideolojilerin hepsi bir anti tezdır. Temelde var olan dine alternatif olarak geliştirilmeye çalışılmıştır ama hiçbir dinin sağladığı manevi dünyayı temin etme gücünde olamamıştır. Bu anlamda ortaya çıkmış ideolojiler, var olanın antitezi olmaktan kurtulamaz. Antitez olanların tezlerin ta-

mamlayıcısı ya da eleştiricisi olmaktan kurtulamayacağı da bir gerçektir. Oysa din, yani Allah'ın dini yaratılmış varlığın hayat içindeki pozisyonunu en doğru belirleyen sistemdir.

İdeolojilerin açmazlarından bir diğeri de ilk ortaya konduğu günde son söylenecek sözün bitmiş şekliyle ortaya konulamamasıdır. İdeolojilerin hepsi kervan yolda düzülür deyiminde olduğu gibi sonradan gelenler tarafından tamamlanmaya çalışılmıştır. Buna rağmen temel ilkeler bazında bütün ideolojiler, başkaları tarafından ikmal edilmeye muhtaçtır. Oysa Allah'ın dini temel ilkeler itibarıyla ilk vazedildiği günden itibaren mükemmel bir sistem bütünlüğüne sahiptir. Sadece hayatın akışı içinde insanın eşyaya dair gelişimi ile alakalı bölüm olan şeriat kısmı gelişime açık bırakılmıştır. Sonradan gönderilen peygamberler "zamanın değişimi ile ahkâmın değişimi" ilkesi gereği öncekilerden farklı şeriat sahibi olmuşlardır.

İdeolojilerden bağımsız olarak ortaya konmuş ilahi kaynaklı olmayan, adına din denilen sistemlerinde yine anti tez olmaktan başka izahları yoktur. Bu sebeple hem ideolojilerin hem de insan tasavvuru olabilecek dinlerin tarihin sayfaları içinde yer alan birer insan beyninin safrası şeklinde değerlendirilmekten başka çareleri yoktur.

Editör

YAREN MEKTUPLARI

İlahlık Öykünmesinin
Dayanılmaz Cazibesi

Selam ve dua ile sevgili yârenim, özlem ve muhabbet ile yine yürek kapındayım işte..

Yine insan olmanın ağır sorumluluğu ve insanca duygular taşımanın zor yokuşunda yorulan yüreğimin sancılarını alıp yanıma, çaldım kapını. Yalnız olmak, yalnızlığa düşmek ve yalnız düşünmek zor be dostum; Bazen mecalsiz bırakıyor insanı. Ben de yalnız düşünürken düştüğüm açmazlardan kurtulabilmek umuduyla, yine içimi döküp dertlerimi paylaşabileceğim bir dost kapısı arayışıyla kapında buldum kendimi.

Nereden ve nasıl başladı serüvenimiz bir insan olarak ve nerelere geldik, nasıl geldik, ne hâle geldik sorularıyla geldim sana. Bana insanlık ailesinin kadim serüvenini yani beni, seni, onu, bizi anlatır mısın bana sevgili yarenim?

“Eyvallah dostum, hoş geldin safa-lar getirdin, neden olmasın. İnanır mısın ben de anlamaya çalışmaktaydım insanı ve insan olmanın sakıncalarını paylaşacağım bir dost yürek arıyordum desem yalan olmaz.

Hiç bir şey değildi bir zamanlar. Varlık kaydında esamesi de okunmuyordu. Bir hiç bile değildi tâ ki yegâne yüce kudret tarafından ibdâ ve inşa edilerek (Bak.Meryem:67) Ruhlar âlemine dâhil edilinceye (Bak.A'raf:172-173) sonra da tasvir edilip, şekil ve suret verilerek suretiyle (Bak.Secde:10) topraktan yaratılıp (Bak.Fatır:11) ilahi bir nefha üflenerek (Bak.Secde:10) kendisine Âdem denilinceye (Bak.Âl-i İmran:59) kadar.

Özel bir mekâna yerleştirildi sonra, yediği yedik, içtiği içtik bir şekilde. Yalnızca bir şey esirgendi ondan ya da sakındırıldı o şeye yaklaşmaktan.(Bak.Bakara:35) Tabi ki bir de kibrin doruklarında gezinen biri vardı (Bak.Bakara:34) dışardan onların zaafalarını kollayan. Yaratılışına şahit olmuştu insanın. İsyan etmişti kendisinden üstün kılınmasına ve düşman bellemişti onu yaratıcı iradeye isyanla. (Bak.İsra:61-63)

İnsandan bu potansiyel şer odağına yaklaşmaması, yakınlaşmaması, onun vesvese ve ivga şeklindeki öğüt ve tav-

İnsandan bu potansiyel şer odağına yaklaşmaması, yakınlaşmaması, onun vesvese ve ivga şeklindeki öğüt ve tavsiyelerine kulak verilmemesi, kanılmaması istendiçünkü o şerli bir varlık olduğunu göstermiş, düşman olduğunu ilan etmişti insan soyuna karşı.

siyelerine kulak verilmemesi, kanılmaması istendi (Bak.Fatır:6) çünkü o şerli bir varlık olduğunu göstermiş, düşman olduğunu ilan etmişti insan soyuna karşı.(Bak.İsra:62)

İnsan, âh insan! Kendisine sunulan cennetler, içerisinde lütfedilen baş döndürücü nitelikteki enfes nimetlere rağmen nasılda gaflete düşmüş, yüce ve yegâne yaratıcısına (Bak.Fatır:104) karşı bir anlık gaflet ile itaatsizlik ederek küfrân-ı nimette bulunmuş, nefsine ve heveslerine karşı direnme konusunda nasıl da cahillik ve zayıflık göstermişti.(Bak.Taha:115). Pusuda bekleyen o sinsi vesveseci de bunu fark etmiş, tam oradan, o zaaflarından yakalayivermişti avını.

Hatasında ısrar etmemesi, oyuna getirilmişlik utancıyla af dilemesi (Bak.A'raf:23) Rahmetine vesile olsa da yüce yaratıcı katında, bir süreliğine dünya sürgünü takdir edilmişti hak-kında.(Bak.A'raf:24-25)

Sonsuz merhametin membâi yüce yaratıcı heva ve heveslerinden vurgun yemiş bu kullarını her şeye rağmen yine de yalnız bırakmamış, merhamet elini üzerlerinden çekmemiş,(Bak.En-am:12) başıboş bırakmamıştı. (Bak. Kıyame:36) Bu vesile ile hem fitratlarına nakşetmiş olduğu(Bak.Şems:7-8)takvâ; İnanç, teslimiyet, muhabbet, adalet, edep vb. duygulardan uzaklaşmalarınlar hem de fücûr'a kalkışıp, kendileriyle birlikte aynı ortama sürgün yiyen sinsi vesvesecinin tuzağına yeniden düşmesinler diye zaman zaman içlerinden elçiler seçip görevlendirmişti. (Bak.Nisa:165) Onlara, zâtının yeğene yaratıcı, Mâlik-ül Mülk, Zülcelâl-i vel İkrâm olan bir ilah, Melik ve Rab olan Allah olduğunu, (Bak.Haşr:22-24) dünya sürgününün bir gün bitip ebediyet yurduna yeniden çağrılıp hesaba çekilecekleri, o güne

kadar temiz kalmaları gerektiğini bil-dirmişti. (Bak.Kıyamet:2) Bu mesajlara inanıp inanmamakta, uyup uymamakta muhayyer olduklarını (Bak.Kehf:29) zorlama olmayacağını (Bak.Bakara:256) bildirmiş ama zerre miktarı da olsa yapacakları her tercihin bir karşılığının olacağı hususunda da bilgi ve nasihat-lerde bulunmuştu. (Bak.Zilzal:6-8)

O günden bu güne yaratılış gayesi-nin (Bak.Zariyat:56) ve dünya denilen bu mekânda bulunuşunun sebep ve hikmetlerini unutmayan (Bak.Mülk:2) nice Salih kulları oldu Mevlâ'nın ve kıyamet saatine kadar da olmaya devam edecek inşallah. Sıkılmadın muhabbetimden değil mi sevgili dostum? Sen sordun ben de anlatıyorum.”

“Estağfirullah sevgili yârenim anlat lütfen.”

“Ama ne var ki tembihlenmiş olma-sına rağmen yine de unutmuştu insan, talihsiz bir şekilde avı olduğu sinsi şey-tanın düşmanlığı da dâhil olmak üzere öğütlediği ilâhi kural ve öğütleri. (Bak. Zuhuruf:62)

Bu unutmuşluk kendi özünü de unutturmuştu ona ve o kibrine yenik düşen (Bak.Bakara:34) efsunkâr ayartıcı-nın ayartıcılığından bir heves taşır oldu içinde hep. (Bak.Nisa:173) Aldanış, savru-luş ve felaketine sebep olan o sinsi al-datıcıya imrenip özenircesine düşer oldu kibrinin peşine. (Bak.Nisa:172) Bilve-sile aynen onun gibi akıl ve mantığını, gurur ve kibrini tek ölçü kabul edip onun peşinden koşarak Allah(cc)'ın kendilerine hayat tarzı olarak çizmiş olduğu hudut ve sınırlara tuğyan eder oldu kimileri (Bak.Alak:6-8)

Nice inanıyormuş gibi yapanlar da dâhil olmak üzere, bunlar hayatı ilgi-lendiren ekonomik, sosyal, siyasal, bi-limsel ve benzeri hayata dair tüm alan-

larda Allah(cc)'in beyan buyurarak öğütlediği kesin kurallar içererek yol gösteren, bunun yanında onları düşünmeye sevk ederek keşfetmeye teşvik ettiği nice ipuçları ile dolu Kur'an-ı (Bak. Bakara:2) ve onu hayata uyarlayarak öğreten Sahih Sünnet-i Seniyyeyi (Bak. Ahzab:21) ya reddettiler ya da yeterli bulmadılar.

Allah(cc)'a, O'nun kudret ve iradesine karşı gelişen bu kalkışma ve savruluş sonucu müstağnileşerek (Bak. Alak:6-7) kendi özgün hayatlarına ve hatta diğer hayatlara dair kendilerince hudutlar çizmeye, kurallar koymaya başladılar. Sonuçta kendilerini İlâhi iradeye karşı bağımsız görerek akıl ve heveslerinin peşine düşen ve insanları da buna çağırarak Allah (cc)'ın aydınlık dininden heveslerinin karanlık vehimlerine çağırarak tuğyankarlar oluşmuştu. (Bak. Bakara:257)

Bu inanç, düşünce ve tercihe sahip insanlar hayatı Allah(cc)'a rağmen ve yeniden kurgulamak hevesiyle sistemler, ekoller, ilkeler, inkılaplar, izmler ve benzeri hayat tarzları ihdas ettiler. Sonra da "Allah katında yegâne geçerli din olan (Bak. Âl-i İmrân:19) Bütün peygamberlerin tebliğ ettiği (Bak. Âl-i İmrân:85) Ondan başka din arayanların bulduklarının kendilerinden asla kabul edilmeyeceği hatırlatılan (Bak. Âl-i İmrân:85) Ve hiçbir eksik bırakılmadan tamamlanmış olan (Bak. Maide:3) İslam Dini'ne "Çağdış"lık gibi itici bir yafta, kendi zanlarına da "Medeniyet, Muasır Medeniyet vb." gibi albenisi yüksek ve cezbedici bir maske geçirerek insanları ona çağırmaya başladılar.

Böylece tagutlaşmış, tabulaşmış, bunlara inanılması, uyulması ve hatta kutsanması gerektiğini öğütleyerek sistemlerini dinleştirmiş oldular. Allah(cc)'a iman ettiğini iddia eden nice gruplar da uhrevi sonuçlarını hiç düşünmeden dâhil oldular bu çağrıya. (Bak. Tekvir:26-Nisa:136) Uyumsuz olanlar ise çağdaş tiranlar tarafından çeşitli zulümlerle hizaya getirdiler.

O halde "Din nedir?" diye bir sorunun cevabını aramak da kaçınılmaz oluyor değil mi sevgili yârenim? Çünkü din denilen etken enerji ilâhi ve beşeri versiyonları ile insanlık tarihinin olmazsa olmazlarından olagelmış ve insanlığın hayatına hep hükmetmiştir iman ve inkâr alanlarında.

Bireysel ve toplumsal bağlamda beşeri ve fitri bir ihtiyaç olan din; En geniş bir yelpazede bir inanış ve bu inanışa bağlı olan hayat tarzı, davranış biçimi yani ahlaki önermeleri biçimidir.

Din kavramı Lügatlerde; "Tanrının varlığı düşüncesine dayalı toplumsal bir kurum."

"İnsanların doğaüstü güçlere, kutsal saydıkları türlü varlıklara, tanrı ya

da tanrılara inanma, tapınma isteği/biçimi.

"Doğaüstü, transandantal (bilinen dünyanın dışında var olan tanrısal güç/aşkın düşünce) ve cansal (canlı, fiziki varlıklar) unsurlarla ilişkilendirilmiş, çeşitli ayinler ve uygulamaları içeren, ahlak, dünya görüşleri, kutsal metinler ve yerler, kehanetler, etik kuruluşlarından oluşan bir sosyo-kültürel sistemdir..." Şeklinde tarif edilmektedir.

İnsanda fitri olarak var olan yüce bir varlığa inanma, sığınma ve tazim gösterme duygusu insanlık tarihi boyunca hep diri durmuş ve canlı olarak yaşanmıştır. Bu bağlamda inanılmış ve belli zaman dilimlerinde, belli bölgelerde ve çeşitli toplum ve kavimler tarafından benimsenerek yaşanmış ve yaşamakta olan dinlere baktığımızda "İlahi dinler" ve "Beşeri dinler" tanımları altında çok geniş bir yelpaze de ve zengin bir yaşamışlık kültürü ile karşılaşmaktayız.

Bu bağlamda ilk insandan son elçi Hz. Muhammed(as)'a kadar İlâhi mesaj olarak sadece İslam dininden bahsetmek mümkündür. Bir de belli zaman dilimlerinde bu dine manevi otorite sayılan kimi kişiler tarafından yapılan beşeri müdahalelerle tevhi di eksteninden uzaklaştırılarak farklı isimlerle toplumlara "Allah katındandır" sunumuyla benimsettirilen Yahudilik ve Hristiyanlık söz konusudur. (Bak. Âl-i İmrân:19)

Bu dinlerin tahrif edilmiş bu halleriyle dikkate alınması ve Allah(cc)' tarafından son ilâhi mesaj Kitâb-ı Kerim olan Kur'an da bu isimlerle anılması da onların ilâhi meşruiyetinden değil bilakis vakıyı tespit ve tanımlama bakımındandır.

İlk insana verilen ilâhi mesajın (Bak. Bakara:31- Rahman:3-4) zaman içerisinde unutulmaya yüz tutmasıyla birlikte iblisin de ivga ve vesveseleriyle insanlar tevhide inanıştan iyice uzaklaşmıştır. (Bak. Bakara:213) Fitratlarında var olan inanma duygusunu tatmin için güçlü ve ulaşılmaz gördükleri güneş, ay, yıldızlar, ateş ve benzeri nesneler ile birlikte insanlık tarihinden menkıbe veya destanları anlatılacakmış olan ya da kavimlerinde yaşayıp ölmüş kahramanlar ve ulu kişilere kutsiyet atfederek nîd'ler, endâd'lar edinmeye, onlara tapınmaya başlamışlardır. (Bak. Bakara:165) Bunlar arasında da putperestlik, Şemsilik, Sâbiinlik, mecûsilik vb. anılabilir.

Bununla birlikte beşeriyet tarihi boyunca din bağlamında âlimler, seçkin ve saygın kişiler, düşünce ve kanaat önderleri ve benzeri kişiler tarafından ortaya konan ve yaşanan beşeri düşünce derinlikleri ve tahayyüller ile birlikte kimi cezbe, sayıkla-

ma ve halüsinasyonlar da ilâhi bir mesaj ve ikram gibi algılanarak toplumlar tarafından yaşanmaya, taraf bulmaya başlayarak hayat bulmuş, sonraları da kendilerine kutsiyet atfedilerek ve benzeri beşeri dinler tanımlamasıyla tarihe not düşülmüşlerdir. Bunlar arasında Zerdüş'tlük, Budizm, Hinduizm vs. anılabilir.

Aslında insan tâ ilk akli ve hevâsının peşine düşerek ilâhi hudutlara başkaldıran Kabilden beri hep bir ben, benlik, kendisini ispat etme kavgası vermiştir. (Bak. Maide:27-30) Bunun için de İlâhi olarak tavsiye edilen manevi öğretileri işine gelmediği yerlerde bir baskı olarak, özgürlüğüne müdahale olarak algılamış ve hayatın içini kendince doldurmanın, kendince tartışılmazlar, adeta kutsallar edinmenin ve buralarda tatmin aramanın gayreti ve arayışı içerisine girmiştir.

Bu bağlamda "Düşünsel, bilimsel, toplumsal ya da siyasal bir öğreti oluşturan, ülkü olarak da benimsenebilen, bir partinin, bir hükümetin ya da bir grubun, toplumun davranışlarına yön vermiş olan politik, hukuki, siyasal ve felsefi ya da dini açıdan düşünceler bütünü." Şeklinde tarif edilen, vâkıa olarak da beşeri hayatı bir din gibi kuşatan, sarıp sarmalayan, örgütleyen ideolojileri de beşeri dinler kategorisinde anmak çok da aşkın bir düşünce olmasa gerek.

Çünkü ideolojiler "Varlığa, yaşama, eşya ve olaylara dair tartışılmaz ve mutlak kabul içeren hazır dogmatik sosyal inanç içerikleri ve bu inanç içeriklerinin belirli bir sosyo-politik gaye uğruna araçsal işlev görmesi" bakımından bir fikri ve inanışı olarak onun üzerinden hareket etmektedirler.

İnsanlık tarihi akışı içerisinde İlâhi öğreti ve mesajlardan/İslam Dininden müstağni olarak insanlar tarafından ihdas edilerek çeşitli zaman dilimleri, ülke ve toplumlara kimi zaman cebren ve zulmen dayatılarak, kimi zaman da ısrarlı eğitimler ile benimsetilerek uygulanmış ve uygulanmakta olan ideolojilere bir göz attığımızda yüzlercesiy-le karşılaşırız.

Bunlar arasında Liberalizm, Faşizm, Marksizm, Kapitalizm, Feminizm, Komünizm, Milliyetçilik, Ulusalçılık, Atatürkçülük/Kemalizm, Sosyal Demokrasi, Laiklik ve benzeri toplumlara ilkeler ve inanışlar dayatan, iyi vatandaş ve kötü vatandaş kriterlerini bunlara uyumluluklarına göre tanımlayan onlarca ideolojiden bahsetmek mümkündür.

Din ve ideolojilerin ilgilendiği alanlara bakıldığında odak noktasında insan, insan hayatına çekidüzen vermek vardır ve her dinin bir ideolojisinin olduğu gibi, her ideolojinin de özünde

ve işleyişinde dini eğilimler taşıdığı görülmektedir.

İnsan aklını ve otoritesini dine dayatmak ve dini vicdanlara hapsedip toplumsal hayattan sürgün etmek isteyenler her ne kadar “Din Allah ile kul arasındadır.” “Din bir ideoloji olmamalıdır.” “İdeolojiler de bir din değil, bir yönetim biçimidir.” Gibi ayrıştırmalara kalkışsalar da Yegâne İlahi din olan İslam Dini (Bak. Âl-i İmran:19) ferdi hayattan toplumsal ilişkilere kadar hayatın hiçbir alanını boş bırakmayan bir hayat nizamı (Bak.En-am:38) olduğu gibi, beşeri ideolojiler de iddiaları göz önüne alındığında bir din heves ve dayatması taşımaktadırlar özlerinde.

Vâkıâ olarak din ve ideoloji çatışmaları insanlık tarihi kadar eski ve sürekli.

Bu bağlamda insanlık tarihi boyunca İlahi iradeye karşı isyan figürlerinden birkaç örnek vermek gerekirse

“Benim Rabbim öldüren ve diriltten yüce ilahdır” diyen İbrahim(as)’a ben de öldürür ve diriltirim” diye cevap veren (Bak.Bakara:258) aynı şekilde “Bana bir kule yapın da İbrahim’in Rabbini avlayayım diye gök yüzüne ok savuran (Bak:Mü’min:36-37) Nemrut’u anmadan geçmek olmaz.

Hız. Musa (as)’ın insanları Allah(cc)’a iman ve itaate davet ettiğini duyan Firavun hemen adamlarını, (toplumu) toplayarak onlara “Ben sizin en yüce Rabbinizim, (efendinizim, yegâne, tartışmasız, ortaksız itaat merciinizim)” (-Bak:Naziat:23-24) Ben size izin vermeden mi iman ettiniz? (Bak. A’raf:173) diye kükremesi de kendisini tartışmasız bir otorite/ilah, insanları da kulları olarak gördüğünün açık bir delilidir.

Kısaca “Din ve devlet işlerinin ayrılığı esası” diye tanımlanan laiklik düşüncesi de, “Halkın hayata dair kanun ve kurallarını yapacak erkler seçip otorite oluşturarak kendi kendini yönetmesi” şeklinde tarif edilen Demokrasi’de yalnızca insan değil tüm varlıklar hakkında hükümler, kurallar ve tavsiyeler ortaya koymakta ve uygulamaktadırlar. Tüm beşeri ideolojilerde olduğu gibi Laiklik ve Demokrasi’de de özü ve çıkış noktası itibarıyla Allah(cc)’ın otoritesini gasp etmek, mümkünse yok etmek, değilse de hayattan sürgün ederek vicdanlara hapsedmeye çalışmak niyeti vardır.

Burada hayata müdahale eden tüm ideolojilerden bahis açmak mümkünse de sayfa muhtevamız yeterli değildir, bu itibarla son olarak ülkemizde sıra dışı gelişmelerin ışığında çarpıcı bir örnek olarak yaşanmış ve halen de yaşanmakta olan çağdaş ideolojilerden Kemalizm/Atatürkçülüğe bir göz atmak da yerinde olacaktır.

Söz buraya gelmişken; Herke-

sin neyi nasıl düşündüğü, neye nasıl inandığı, kimi nasıl seveceği veya kime karşı neden nefret edeceği tabi ki kendi inanç, anlayış, özgür iradesi ve takdirine bağlı bir tercihtir. Müslümanlar her şeyde olduğu gibi bu anlamda da Allah(cc) ve Rasulü Hz. Muhammed Mustafa(sav) efendimizin öğretilerine göre hareket ederler.

İnancımıza göre fikir beyanında aslanan hakaret dilinden uzak olunmasıdır. (Bak.En-am:108) Bizim konumuz ise her hangi bir ideolojinin eleştirisini yapmaktan ziyade nasıl dine dönüştürüldüğü ve tapınma aracı haline getirildiğine işaret etmektir.

Bu bağlamda milletimiz yedi düvele karşı topyekûn bir milletin fedakârlığı, onlarca birbirinden değerli komutan önderliğinde ve nice ocakları söndürecek şekilde şehitler verilerek başarılan destansı bir kurtuluş mücadelesi vermiştir. Ancak sonuçta bu kutlu mücadelenin bütün şeref ve onuru bir kişi üzerinde toplanıp yüceltilerek onun adına ideoloji tahsis edilmiş, dayatılmış ve adına Kemalizm/Atatürkçülük denmiştir. Bu hareket millete karşı girişilen başka bir müstevli girişimdir.

Çünkü bu şekilde ortaya çıkan Kemalizm ideolojisinin Mustafa Kemal’in muhibbanları tarafından nasıl İslam’a karşı bir kalkışmaya dönüştürüldüğüne, nasıl yüceltilerek bir tapınma aracı ve makamı yapıldığına, 15 Ağustos 1929 yılında Kemalettin Kamu’nun kaleminden Uyanış dergisinde yayınlanan “Ne örümcek ne yosun/Ne mucize ne füsün/Kabe Arap’ın olsun/Çankaya bize yeter...” şiiri “Varsın... Teksin... Yaratansın/Sana bağlanmayan utansın/biz sana tapıyoruz...” diyen Aka Gündüz’ün şiiri. “Yoktan var ediyor Tanrı gibi her şeyi...” diyen Yusuf Ziya Ortaç’ın bakış açısı Ve Behçet Kemal Çağlar’ın “Atatürk ekber!/Atatürk ekber!/Ancak O var Atatürk!/Evliya odur/peygamber odur...../Bizde O var. Atatürk!/Ne evliya, ne de peygamber/Halkına yar Atatürk!” şiirleri ve benzeri tanımlamalar Kemalizm’i nasıl bir din, Mustafa Kemal’in de ilah kabul edildiği düşüncesinin ürünleri olarak gözükmektedir. Mustafa Kemal’in de bunları nasıl takdir edip ödüllendirdiğine baktığımızda ideolojilerin nasıl bir din öykünmesi içerisine girdiğini, bu ideolojinin kanunlarla koruma altına alındığına ve bu alanda uygulanan şiddete baktığımızda da ideolojilerin ya çeşitli alanlara hâkim muhibbanlarının marifetiyle; İnanç, sadakat ve gayretleri ya ulufeler dağıtarak veya güç ve silah zoruyla ayakta kaldıklarını anlamış oluyoruz.

1920 yılından itibaren başlayan ve mevcut inanç ve değerlere karşı yapılan bir ihtilal niteliğinde olan Siyaset, Eğitim, kültür, Hukuk, Aile ve ben-

zeri alanlarda yapılan düzenlemeler olmuştur. Bu bağlamda yapılan; Hilafetin kaldırılması, Kılık kıyafet yönetmenliği, Harf inkılabı, ithal edilen kanunlar ve daha niceleri ile İslam dininin toplumsal yapı üzerindeki izleri bir bir silinmiştir. Yerine Avrupa’dan ithal edilen beşeri normlar yerleştirilmek suretiyle yeni bir hayat nizamı tahkim edilmiştir. Böylece Kemalist ideolojinin bir din haline dönüştürülerek hayata hâkim kılınmasının alt yapısı da oluşturulmuştur.

Mustafa Kemal’in 1937 yılı Kasım ayında Mecliste yaptığı “Aziz milletvekilleri! Dünyaca bilinmektedir ki, bizim devlet yönetimimizdeki ana programımız, Cumhuriyet Halk Partisi programıdır. Bunun kapsadığı prensipler, yönetimde ve politikada bizi aydınlatıcı ana çizgilerdir. Fakat bu prensipleri, gökten indiği sanılan kitapların doğrularıyla asla bir tutmamalıdır. Biz, ilhamlarımızı, gökten ve gaipten değil, doğrudan doğruya yaşamdan almış bulunuyoruz” mealindeki konuşma da zaten bunun ilanı niteliğinde bir konuşmadır.

Kurtuluş savaşı mücadelesini milli ve manevi değerlerden hareketle vermiş olan ecdadın kemiklerini sızlattıracasına çok acı ve esefle anacağımız nahoş tablolarından birisi olarak Atatürkçülük adına uygulanan ve ilkel putperestlik inancında saplanıp kalınmışlık mesajları içeren uygulamalarda enteresandır. Kimi milli kutlamalarımızda okullarımızda, stadyumlar ve benzeri alanlarda çocuklarımıza Atatürk büstleri önünde secde ettirilmesi sapkınlığı Kemalizm ideolojisinin nasıl putperest bir din haline dönüştürüldüğü ve ısrarla sürdürüldüğü düşünce ve kararlılığının bir yansımasıdır.

Sözün özü şudur ki sevgili yârenim; Her ne maksatla, kim tarafından başlatılmış ve adı her ne konmuş olursa olsun Tevhid dini İslam’a, onun temel ve tartışılmaz kabul ettiği değer, ilke ve hudutlarının varlığı gün gibi aşikar olmasına rağmen, onları iptal etmek ve yerine geçmek üzere düşünce ve kuramlar geliştirmek, bu bağlamda ideolojiler oluşturmak ve aynı zamanda bunları inanarak desteklemek Allah(cc)’n yeryüzündeki hükümlerine karşı şedit bir tuğyan ve başkaldırı girişimidir.

Böylesi bir durumda Müslümanca duruş ise “Sizin dininiz size, benim dinim banadır” (Bak. Kâfirûn:6) duruşudur vesselam.

Takva Elbisesi Mi?.. Deli Gömleği Mi?..

Bugün dünya da cari olup çok sayıda müntesibi bulunan gerek tahrif edilmiş dinlerden üretilenler gerekse tamamen kurguya dayalı tüm öğretiler birer ideolojiye dönüştürülmüştür.

Din ve ideoloji, insan hayatına anlam katan iki olgu. Karşılık vermek, borç ödemek, boyun eğmek, itaat etmek, teslim olmak, adet/gelenek, ceza-mükâfat, hesap, yaşam tarzı, yol/istikamet gibi kelime anlamlarına gelen din, kavram olarak aşkın bir varlığa/güce inanıp onun ortaya koyduğu değer, öğreti ve ritüellere göre bir yaşam tarzı belirleme olarak tanımlanmaktadır. İslam ıslahında ise; Allah tarafından elçileri vasıtasıyla vahyedilen, kişinin bütün yaşamını şekillendirip istikamet belirleyen, mümeyyiz bir akıl ve irade sahibi insanların bizzat kendi tercihleriyle kabul ettikleri, dünya ve ahiret sadetinin vazgeçilmez yegane kanun, nizam ve yoludur. Dolayısıyla din, bireyin kendi hür iradesiyle benimseyip mutlak bir itaatle boyun eğerek teslim olduğu ve buna göre de belirlenen yasalara, hudutlara, sınırlara göre bir yaşamın kurgulandığı yüce bir egemenliğin adıdır. İşte birey bu tercihiyle insan olmanın izzetini, şerefini, onurunu, haysiyetini kazanmış, dünya hayatında da giyilebilecek en güzel elbise olan "takva elbisesi"ni giyerek sadece Allah'a kul olmayı yeğlemiş, yine dünya hayatında giyilebilecek en adi elbise olan "deli gömleği" giymeyi reddederek başkalarının aşağılık bir kölesi olmayı reddetme başarısına nail olan yığittir.

"İdeoloji" kavramı etimolojik olarak, Grekçe "eidos" ve "logos" terimlerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuş bir deyimdir. Fransızca bir kelime "ideologie" doğrudan tercümesi olan ideoloji (ideology), doğru düşünme imkânları sağlamak için kullanılacak fikir bilimi olarak kurgulanmıştır. İdeolojinin tanımına gelince; belirli bir dünya görüşünü bünyesinde barındırıp buna göre de kendine has/özgü bir toplum kurgulayan ve bu çerçevede bir yönetim şekli oluşturmaya çalışan, bir hedef, amaç, gaye ekseninde bir araya gelen fikir ve düşünceler bütünüdür. Fransız İhtilalinden sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. İdeoloji farklı tanımları yapılsa da kullanımı daha çok

Marx ve Engels'e dayandırılmaktadır. İdeolojiler İlahi menşeli olmayıp, beşerin ürettiği kurgulardır. İçinde İlahi nosyonlar barındırıyor olması çok farklı anlamlar yüklenmesini gerektirmez. Bugün dünya da cari olup çok sayıda müntesibi bulunan gerek tahrif edilmiş dinlerden üretilenler gerekse tamamen kurguya dayalı tüm öğretiler birer ideolojilere dönüştürülmüştür. Dolayısıyla ideolojiler sayılırken sadece Marksizm, Sosyalizm, Liberalizm, Kapitalizm, Sekülerizm, Demokrasi gibi bilinenler değil, Evanjelizm, Kalvenizm, Budizm, Hinduizm gibi din/mezhep gibi telakki edilen oluşumları da bu kategoride değerlendirmek gerektiği kanaatindeyim. Hatta muharref dinler olarak bilinen Hristiyanlık, Yahudilik bile birer din olmaktan çıkarılarak "Hristiyanizm", "Yahudizm" gibi isimlendirilebilecek ideolojilere dönüştürülmüştür. Bugün tüm dünyayı kan gölüne çeviren ve işledikleri tüm vahşetlerin, soykırımların esin kaynağı olarak tahrif ettikleri kitapları -içinde de çok azda olsa İlahi nosyon taşıdığı görülen- adresleyen aşağılık mahluklar Siyonizm, Evanjelizm gibi dinlerinden türettikleri ideolojilerin müntesipleri oldukları unutulmalıdır.

Kerim Kitabımıza göre dini vahiy yoluyla bildiren şeksiz/şüphesiz Allah'tır. Dolayısıyla vahye dayanan ve Kur'an'ı Kerim'in haklarında bilgi verdiği bütün hak dinler Allah'tan gelmiş ve herhangi bir tahrifata uğramayıp safiyetlerini korudukları sürece varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bundan mütevellittir ki; insanlık tarihi aynı zamanda dinlerinde tarihi olmuştur. Zira ilk yaratılmış insan-Adem aynı zamanda ilk peygamberdir ve kendisine vahyolunan din de İlahi/tevhidi bir dindir. Dolayısıyla vahyi dinlerin ortak noktası, Allah'ın varlığını, birliğini, tekliğini bildiren tevhid akidesi başta olmak üzere, nübüvvet/risâlet, âhiret/meâd inancını taşıyor olmasıdır. Yani fizik-metafizik, şuhud-gayb, dünya-âhiret olarak iki dünyalı olmasıdır. Kerim Kitabımızda yukarıda belirtilen haki-

katler çerçevesinde Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar gönderilmiş tüm elçilerin davet ettikleri dinlerin ortak adının "İslâm" olduğu bildirilmektedir. İnsanoğlu zaman zaman tarihin akışı içinde İlahi/hak dinden uzaklaşarak İblis'in telkin/teşvikleri, kendi heva/heves ve zaafının esiri olarak yanlış yollara saparak bâtil inanç ve yaşayışlara yönelmiştir. İşte bu durumlarda Allah merhametinin bir gereği olarak dinde meydana gelen bu yozlaşmalar nedeniyle kendi aralarından seçip görevlendirdiği peygamberler kanalıyla insanoğluna yeniden dinlerinin asli unsurlarını bildirmiş ve bu hakikatlere yönelmelerini, aksi halde akıbetlerinin hüsrana olacağı uyarısında bulunmuştur.

Bir dine tabi olmak, kendisini bir dinin müntesibi olarak görmek, yüce bir yaratıcı/kudret sahibine inanmak, sığınmak, bağlanmak, dua ve niyazda bulunmak insanın fitratında, yaratılış mayasında var olan bir algı ve aynı zamanda olgudur. Din vazediliş açısından direkt insana hitap etmekte ve bu varlığın başta yaratıcısı olmak üzere ilişki içerisinde bulunduğu tüm diğer varlıklarla oluşacak olan hukukunu belirlemektedir. Dolayısıyla nasıl insanın varoluşuyla birlikte bir din olgusu var kılınmışsa, kıyamete kadar da insanlık var olmaya devam ettikçe dinlerde varlığını sürdürmeye ve insan hayatında büyük oranda belirleyici bir unsur olmaya devam edecektir. Tarihin hiçbir döneminde dinsiz bir toplum olmamış, tüm baskı, zulüm ve işkencelere rağmen insanoğlu bir dine inanma, onun öğretilerine sığınma ihtiyacını hep hissetmiştir. İnsan maddi/bedeni ve manevi/ruhi olmak üzere çift boyutlu bir varlık olduğu göz önünde bulundurulduğunda, varlığını ve yaşamını sürdürebilmek için nasıl ki maddi/bedeni ihtiyaçlarını karşılamak zorunda ise manevi/ruhi ihtiyaçları içinde kendisini bir dinin müntesibi görerek huzur bulmaktadır.

Cemil Meriç, "ideolojileri" (izm'leri) "idrakimize giydirilen deli gömlekler" olarak görmekte ve bunların toplumum-

Bir dine tabi olmak, kendisini bir dinin müntesibi olarak görmek, yüce bir yaratıcı/kudret sahibine inanmak, sığınmak, bağlanmak, dua ve niyazda bulunmak insanın fıtratında, yaratılış mayasında var olan bir algı ve aynı zamanda olgudur.

da kabul görüyor olmasını ise batı menşeli olmalarına bağlamaktadır. Bundaki en temel sebebin “aşağılık kompleksi” olduğu çok rahat bir şekilde görülecektir. Zira, Meriç’e göre batı menşeli tüm ideolojiler birer “konserve” düşünce mesabesinde olup amacı Tanrı’yı devre dışı bırakmaktır. Dolayısıyla bu ideolojiler ancak batı toplumlarına kılavuzluk edebilir. Bu ideolojiler Tanrı’yı yok sayan, öldüren, sıradanlaştıran, devre dışı bırakan medeniyetlerinin dünyevi akışlarını düzenlemek için tertipledikleri mufassal birer reçete olmaktan öte bir şey değildir. Dolayısıyla yeryüzü de dahil tüm kainata hükmeden, kanun ve kurallar belirleyen bir Yüce Yaratıcıya inanan ve tüm bunları vahiy ile şekillendiren bir dünyaya hitap edemezler. Toplumunun “nezleye yakalanır gibi ideolojilere yakalandığını” belirten Meriç, ideolojilere bu derece entegrasyon sağlamamızın sebebini “mefhum anarşisi” içerisinde olmamıza dayandırmaktadır. Düşünürümüze göre her medeniyetin, her milletin, her sınıfın ayrı ayrı ideolojileri vardır. İdeolojiler, tam hakikat diye maskelenen yarım hakikattir. Bu bakımdan, parça parça gerçekler olan ideolojilerin Türk toplumunu tatmin etmemesi gayet normaldir.

On dokuzuncu yüzyılın başından itibaren Müslümanların dünya sahnesinde belirleyici, oyun kurucu, etken fonksiyonunu kaybedip inisiyatifi büyük oranda batının ele geçirmesiyle birlikte insanların değer yargılarında ve yaşam tarzlarında büyük değişim/dönüşümler oluşmaya başladı. Batı her alanda gerçekleştirdiği reform ve rönesansla zaten çok etkin olmayan dini bireylerin ve toplumların yaşamlarının belirleyici bir unsuru olmaktan tümünden çıkarmış oldu. Dolayısıyla modern dünyada din ve ideoloji adeta birbirlerinin yerine ikame edilen iki unsur haline getirtirildi. İdeolojilerin etken/egemen olduğu ve dinlerin edilgen bir pozisyona indirgendiği son birkaç yüzyılda din bireyselleştirilerek sadece insanların manevi/ruhi sıkıntılarını gideren öğretiler şeklinde telakki edilir bir hal aldı. İnsanların, toplumların, devletlerin yaşamlarında, ilişkilerinde, hukukunda dinlerin değil ideolojilerin belirleyici olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aslında ideolojilerin temel felsefesi olan “Tanrı”nın yeryüzünden kovulması savının çok daha iyi anlaşılır olduğu ortaya çıktı. Kovulan Tanrı’nın yerine pozitivizm, rasyonalizm, pragmatizm gibi insanın tanrılaştırıldığı ideolojilerin alt

yapısını oluşturan düşünce akımları girmekte, ateizm, deizm, agnostisizm gibi Yüce/Aşkın bir Yaratıcıyı yok sayan veya şayet varsa hayata/yaşama müdahil olmayan bir pozisyonda durmasını yeğleyen düşünce/inanç akımları kendilerine bol miktarda alan/tafta bulabildiler. Batıya göre din, büyük oranda doğaüstü, aşkın, ötelere giden, transandantal temalarla bezenmiş, birtakım ayin, ritüel ve eylemleri içeren, temel dayanağını kutsal metin, mitoloji ve birtakım kehanetlerden alan, etik değerlerden oluşan bir dünya görüşüne sahip sosyo-kültürel yapıdır. Batı sosyolojisinin babası olan Emile Durkheim, “Din, bir cemaatin meydana gelmesini sağlayan ayin ve inançlar sistemidir” derken, Psikolojik anlamda ise Ludwig Andreas Feuerbach “Din; dua, kurban ve inançla kendini gösteren bir arzudur” tezleriyle bunu teyit etmiş olmaktadır.

Günümüz İslam dünyasının hali pür melalinin de bu iki kavram açısından çok iç acısı olduğu söylenemez. Nitekim bu iki kavram, aralarındaki çok önemli nüanslar göz ardı edilerek, adeta iç içe geçmiş ve birbirlerinin yerine kullanılır hale gelmiştir. Son yüzyılımızın “dinler arası diyalog”, “medeniyetler ittifakı”, “büyük Ortadoğu projesi” gibi başlıklar altında tertiplenen organizasyonlarla toplumun adeta her kesiminden siyasetçisinin, akademisyeninin, aydınının, entelektüelinin, yazar-çizer takımının -sözüm ona- aliminin büyük iştiaqla katılıp bildiriler sunduğu platformlar, dinler ve ideolojileri yeniden harmanlayıp, çağın vazgeçilmezi haline getirilen Liberal düşüncenin önemli ideolojileri olan demokrasi başta olmak üzere laisizme, kapitalizme, sekülerizme, feminizme... alan açmak ve toplumlar nezdinde muteber kılınmalarını sağlamaktır. Bütün bunlar yapılırken özellikle Müslümanların dinlerine dokunulmamakta, inanç değerlerini ve yaşamın her anında/alanında var olan amelleri ruhundan/özünden kopararak şekilsel birtakım ritüellere indirgeyerek anlamsız hale getirmektir temel amaç. İdeolojilerle harmanlanmış “sentezci din anlayışı”nın toplumun tüm kesimlerinde kanıksanıp benimsenmesini sağlamak ise bu işin gönüllü rahip/misyonerliği soyunmuş “çıplak uyurıcı”lar eliyle gerçekleştirilmekte. Daha önceki dergimizin dosya konularından olan “iman/amel ilişkisi” ve “Kur’an bize yeter retoriği”nde detaylı bir şekilde incelediğimiz konuları bununla bağlantılı okuduğumuzda yapılmak istenenler

çok daha iyi anlaşılacaktır.

Kuran’ı Kerim bütünlüğü içinde düzgün/sağlıklı bir okuma yapıldığında bir Müslümanın nasıl bir din anlayışına sahip olması gerekliliği çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Öncelikle bilinmesi gereken en temel hakikat; Allah katında tek din varlığı ve onunda adının “İslam” oluşudur. Dolayısıyla bunun dışında bir din anlayışı içine girenler kendilerinden asla kabul edilmeyecek beyhude bir arayış içerisinde olanlardır. Bugün kendilerini “Ehli kitap olarak bildiğimiz “Yahudiler” ve “Hristiyanlar” dinlerini tahrif ederek alaya almış, oyun ve eğlenceye çevirmiş, Allah’ın helallerini haram, haramlarını helal kılmış, aşırılığa kaçarak haddi aşmak suretiyle de küfrü imana tercih etmişlerdir. Din tercihinde zorlama yoktur, kişi kendi iradesi ile tercihte bulunur ve sonuçlarına katlanır. İman iddiasında bulunanlardan, yüzlerini/istikametlerini Allah’ın varlığı/birliği/tekliği, tüm kainatın tartışmasız maliki/hakimi olduğu ve bir bütün halinde Allah’ın dinine iman ettiğini dil ile ikrar edip hulusi kalp ile tasdik ederek dosdoğru hak/hanif olarak İslam’a çevirmeleri ve müşriklerden olmamaları istenmektedir. Her ortamda, her durumda, kara/hava/denizde, fırtınada-türbülânsta-azgın dalgalar arasında-sükunette, savaşta-afetlerde, hastalıkta-sağlıkta, gençlikte-ihtiyarlıkta, varlıkta-yoklukta sadece ve sadece “dini Allah’a has kılmak” ve “dosdoğru olmakla emrolunduğunun” bilincinde olmaktır. Hangi gaye, amaç ve niyetle olursa olsun “bizi Allah’a yaklaştırıyor” gibi birtakım söylemlerle insan, nesne veya metafizik varlıkları kutsamak, yüceltmek onları Allah’a eş koşulan mabudlar edinmekten başka bir anlama gelmeyecektir ve şırıktır. Kısaca Mümin iman etmiş ve bununla hakikatin yakın bilgisine kavuşmuş kişidir. Mümin ihlas ve samimiyetle neye iman ettiğinin idrakinde ve şuurunda olmalıdır. Hz. Ali’ye atfedilen “Görmediğim Allah’a iman etmem. Gördüm ve iman ettim” sözü aslında Allah’ın esmasının tüm yaratılmışlarda nasıl tecelli ettiğinin künhüne vakıf olmanın izharıdır. Zira o mümin iman ettiği Allah’tan ve O’nun vazettiği hakikatlerden emindir. Dolayısıyla insan kararını vermek zorunda ya Allah’a kul olma şerefini sürdürerek “takva elbisesi”ni giyecek veya ideolojilerin kölesi olmayı tercih ederek zillet/meskenetin sembolü olan “deli gömleği”ni giyecek. İkisi aynı bedende bulundurmaya çalışanların durumu ise Ömer Hayyam’ın bir rubaisinde dile getirdiği pozisyon-dan kendilerini kurtaramayanlar gibi olur vesselam.

Bir elde kadeh, bir elde Kur’an;

bir helâldir işimiz, bir haram.

Şu yarım yamalak dünyada.

Ne tam kâfiriz ne tam Müslüman!”

Tractatus Fuzzymonadologico Yol'us-1

1.Şeyh Galip Hüsn-ü Aşk adlı eserinde Aşk'ın Hüsn'e ulaşabilmesi için ateşten bir denizin üstünde balmumundan yapılmış bir gemi ile geçmesi gerektiğinden bahseder. Ben de bu balmumu metaforunu farklı bir amaçla kullanmak istiyorum. İnsanlar tarih boyunca birşeyleri düşünerek kendilerine sorun edinmişler ve düşünerek şeyleri tanıma ve tanımlama gayreti içerisinde olup düşündükleri 'şey'leri adlandırmaya çalışmışlardır. Düşünmek , bir'sey'i düşünmektir. Düşünmek en temelde dışarıdaki hareketi sekteye uğratar,biz birşeyi yada bir olayı düşünürken dışarıda olan hareketine devam etmektedir. Oysa ben o şeyi düşünürken o şeyi hareketinden koparıp belirli bir aralıkta donduruyorum yani paranteze alıyorum demektir. Burada parantezi '(.....)' şeklinde matematikte olduğu gibi soldan ve sağdan kapalı bir biçimde değil de balmumundan yapılmış bir parantez gibi '...)(.....)(...' iki tarafıda açık doymamış fonksiyon(M2.2) gibi düşünebiliriz. Biz bir şey hakkında düşünürken daha doğrusu varolan hakkında varolanın ne'liği hakkında düşünürken hep model'lerle düşünürüz ve her kavram ve her fonktif birer model'dir. Model'ler balmumundan parantezlerin içerisinde geçerlidir,parantezin dışına çıktığı anda üzerine kon'uşulamayan haline gelir ve balmumundan parantez erir ve o model iş görmez olur. Yani biz evreni , varolanlar ve varolanlar arasındaki ilişkileri modeller aracılığıyla idrakimize yakınlaştıırız. Yakın'laştırma tabiri üzerinde durulması gereken bir tabir olup insanın birşeyi bilme hususunda hakkıyla yani mutlak bir surette bilemeyeceği gerçeğinin altını çizer. Hakkıyla bilmeyi murad eden ama hakkıylada bilemeyeceğini bilen insan , samimiyet ve sıdk ile Allah'a(-c.c.) yönelerek bilgiye (asimptotik teğetle:limit) yakınsar. Bu durum Batı ile İslam dünyası arasındaki farkı da gösterir. 'Batı'daki Doğu' isimli kitabının birinci bölümünde Jack Goody Batının kendisini diğer medeniyetlere akıl üzerinden üstünlük kurmaya çalıştığını söylerken ortaçağ Batı'nın akli mantık olarak ele aldığını modernizm ile birlikte de akli matematik üzerin-

den esas aldığını söyler. 'Roma Katolikliği ve Form' adlı eserinde Carl schmitt benzer şekilde kısaca şöyle söyler;Ne gariptir ki der schmitt Katolik kilise tüm amacı Hristiyanlığı rasyonelize etmeye çalışan bir hukuk ve düzen dini iken modernizmle birlikte sırtını irrasyonalizme dayamıştır. Ve ne gariptir ki der gene Romantiklerde katolikleşmeye başlar. Burada modernizm akla sahip çıkarken batı aklının geçmişten gelen dip akıntısını da(gulfstream) devralır. Bu dip akıntı tekbiçimliliktir.Kısaca ortaçağdaki 'mutlak' kavramının yerini artık aynı anlamda kesinlik 'exact' kavramı almıştır. Oysa İslam dünyasında modernizme kadar ki süreçte ilmi çalışmalarda yakın kavramı 'exact' anlamında değil (asimptotik teğet) yakınsama anlamında kullanılmış olup tamamına da Allah(-c.c.)'ın erdireceğine olan inançla bitirilir. İslam dünyasına 'tekbiçimlilik' modernizmle temas sonrası girmiştir. Bu Batının 'tekbiçimlilik'i Foucault'cu anlamda iki süreksizlik arasında sürekliliği konvolize eden iç-dış form (M.2) olarak episteme yada Kuhn'cu anlamda paradigmadır.

2.Modernizmle tanışana kadar ki (bu bir süreksizlik noktasıdır) İslam dünyasının geleneğinde postmodern olmayan çoğulcu yapının oluşumunu sağlayan en önemli unsur Thomas Bauer'in bahsettiği şekliyle Müslümanların müphemliği genel bir ilke olarak kabul ettikleri görüşü değildir.Bu konuda Tahsin Görgün'ün eleştirisi pek yerinde olup müphemliği genel bir ilke olarak gören çoğulculuk anlayışı postmodern bir çoğulculuktur. En temelde hiçbir insan da müphemliği genel bir ilke olarak hedeflemez müphemlik başka dış etkenlerin neticesinde insanların maruz kaldıkları bir sonuç olabilir. Bu noktada şuna bakmak lazım gelir,Müslümanları farklı düşünce ve farklı türde mezhep anlayışlarına rağmen birarada tutabilen , konu'slanabilecekleri ve konu'sabilecekleri konu's alanı(manifold) yada ortak bir zemin oluşturabilmelerini sağlayan üst ilke nedir?Biz Müslümanların herşeye rağmen birbirlerine tahammül etmelerini de sağlayan bu üst ilkenin ,Müslümanların düşünüş ve eylemlerini de

konvolize eden iç-dış form(episteme,-pardigma,dogma)un ortak bir imanin da kendisi olan insanın hakkıyla bilemeyeşi ve yalnızca HakkıylaBilen'in Allah(c.c) oluşudur. Zaten Müslüman ilim adamlarında yazdıkları eserlerde bunu belirtmişlerdir. Bu şu an bizim içinde geçerlidir.

3.Wittgenstein Tractatus'un başında düşünmeye sınır çizilemeyeceğini zira düşünmenin öte tarafını da düşünebilmemiz bu da düşünememeyi düşünebilmemiz gerekirdi diyerek parantez açar . parantezin içinde de düşünceye çizilebilecek sınırları ele alır. Tractatusun sonlarına doğru Wittgenstein der ki bu kitabı okuyan bir kimse yeni bir şey öğrenmemiş olacaktır,sadece dünyaya yeni bir gözle bakacak ve bu da merdivenle yukarı çıkan kişinin merdiveni yukarı çekmesi gibidir. Kısaca Tractatusta mantığın dayandığı zemini ortaya çıkarmaya uğraşır ve mantığın dayandığı zemini de 'A=A' gibi totolojide görür. Kitabın en sonunda da 'üzerine konuşulamayan konusunda susmak gerek' der ve parantezi kapatır. Wittgenstein Tractatus'ta Pozitivist bir çizgide değildir,Wittgenstein'in amacı konu'slan'abileceğimiz ve konuşabileceğimiz konu'su açığa çıkaracak sınırları belirleyebilmektir. Böylece konu's parantezin içidir. Bizde burada 'üzerine konuşulamayan konusunda susmalı ' tümcesi üzerinde de susarak balmumundan bir parantez açacağız.

4.Felsefi düşünüşte üç temel varlık kipinden yani oluş ,mümkün,ve zorunlu kiplerinden söz edilir. Biz bunlara birde Yaratılış kipini ilave ederek varolanları varolmaklıkları bakımından yaratılış kipini esas alarak açıklama yoluna gideceğiz. Tüm kiplerin (balmumundan parantezlerin) dışında üzerine konu'samayacağımız gaip alanı olan YARATILIŞ' ı koyacağız ve üzerine çizerek , YARATILIŞ olarak YARATILIŞ'ın neliği üzerine konu'sulamazlığı üzerinden bize bildirilenlerle birlikte inşa edebileceğimiz metafizik konu's alanı imkanını ortaya çıkarmaya çalışacağız.

5.YARATILIŞ...)(Yaratılış kipi)(oluş kipi)(mümkün kipi)(zorunluluk kipi)()()

Eski Yunan düşüncesinde, yunanlıların mitolojilerinden devraldıkları dipakıntı olarak, 'kaos' ve 'kosmos' fikri, evrende hakim bir formlayıcı 'Logos' kavramını da felsefe denilen sonraki zaman düşüncesinin içerisine yerleştirmiştir. Biz burada yunan filozoflarının kullandıkları 'Logos'tan bahsetmiyoruz. Yunanın felsefesinde örtük olan bir düşünme biçimi olarak düşünceyi önceleyen farkında olmadıkları ama kendisiyle düşündükleri ve kendisini düşündürmeyen 'yer'liliği ve 'yer'indeliği sağlayan düşünce formlayıcısı (konvolüze edici) olarak 'Logos' tan söz ediyoruz. Bu dipakıntı olarak süregelen 'Logos'un içerisinde yaratma ve yaratılma diye birşeyden söz edilemez. Dolayısıyla Parmenides ve Herakleitos çatışkısı (Varlık-Hareket) tarih boyunca felsefenin içerisinde bir açmaz olarak devam edegelmiştir. Yaratışı esas alan Yaratılış kipine göre var'lık' ta hareket te bir soyutlamadan ibarettir. Evrenin her an yaratıldığını hesaba katan yaratılış kipi her bir yaratılış anını bir süreksizlik anları olarak görür (sonsuz küçükler hesabı) her an var ve yok olma durumlarını içerir. (M.4,M4.1,M.4.2,M.4.3) Yaratılış kipi ,Kant'ta 'kendinde şey' kavramına denk gelir ,ve Kant'ın yaşadığı dönem içerisinde çağdaşları tarafından şiddetle eleştirilir. Bu eleştirilerden özellikle Salomon Maimon eleştirisi kada değer bir eleştiri olup Maimon 'a göre 'kendinde şey' şey değildir. Yalnızca rasyonal bilşin irrasyonel bir sınırı olup şey ve şeyler arasındaki bilgilerimiz artıkça 'kendinde şey'in sürekli olarak azalacağını iddia eder. Kısaca Maymon 'kendinde şey'e yalnızca asimptotik olarak yaklaşabileceğimizi ve şey hakkında sahip olduğumuz bilginin de nesnenin eksiksiz kavramsal bir belirlenimi olarak anlaşılması gerektiğini söyler. Daha sonrasında Schopenhauer bizim Yaradılış kipi olarak gördüğümüz ve Kant'ın felsefesinde atık bir cüruf gibi gözüken 'kendinde şey'in yerine kör bir 'İstenç' kavramını yerleştirerek metafizik söyleme yeniden kapı açar. Schopenhauer'in 'istenç' kavramı 17. Ve 18. Yüzyılda yaşayan animistlerin canlı lif kavramını çağırıştırır.Yine bu animistlere göre canlı lif kendisi olmayan her türlü şeyle temasa tepki verir. Bu tepkisel hareketi modelleyebilmek için mekanikten ödünç aldıkları yay imgesini kullanırlar.Animistler burada canlı lifin edilgen bir araç olmak yerine dış uyaranlar tarafından farklı şekillerde devreye girebilen bir tür vis insita(maddenin içkin gücü) tarzında

kendine özgü ve içkin bir güç olduğuna inanıyorlardı. bu vis insitayı da aşkın bir güce ihtiyaç duymayacakları kendinden referanslı bir düşünce olarak Newton'un 'yer çekimi' kavramına benzetmeleri anlamına geliyordu.(1) Schopenhauer'in Kant'a karşı yaptığı eleştirisinde can alıcı noktası Kant'ın felsefesinin donuk ve dimamizmden yoksun olduğudur. Schopenhauer'de bu eksik noktayı yada Alef noktasını gidermek adına 'İstenç'i kendinde şeyin yerine koyar. Schopenhauer'a göre İdea ,istenç'in algımıza ve idrakimize görünür hale gelmesidir.Bu Kant'ın fenomen anlayışıdır. Bu kendinde şey kavramı ,felsefenin en derinlerinden gelen 'töz' kavramıyla ilişkili bir sorundur. Bu töz kavramı özellikle Aristoteles tarafından felsefede ihtiyaçtan dolayı düşünülmüş bir kavramdır. aAristoteles birincil ve ikincil olmak üzere iki tözden bahseder , birinci töz nesnelerin ait oldukları tür yada cins açısından ortak paydalarını oluşturan (kavramlar açısından içlem) 'ousia' yani türün diğer üyeleriyle ortak olacak şekilde o şeyi o şey yapan şey yani mahiyetidir. Bir de üzerinde nitelikleri taşıyan (bir anlamda üzerine kaplama yapılan) hypeikeimenon olarak düşünülen ikincil tözdür. Modern dönemde John Lock birincil töz ve ikincil töz yerine birincil nitelikler ve ikincil nitelikler tayrimıyla tözle araya mesafe koyarak tözü dahada itibarsızlaştırıp kısaca tözü atribitumlarından soyutlayarak bütün niteliklerin üzerine kaplandığı niteliksiz bir evrensel taşıyıcı haline getirir. Kant'ta bu noktadan hareket ederek töz kavramını dahada arıklaştırıp itibarsızlaştırarak 'kendinde şey' kavramına dönüştürür. Maymones'in kendinde şey eleştirisinde Maymones kendinde şeyi zamana ,mekana ve bilgilerimize göreli olarak gaip olduğunu söyler,Maymones böylece bilgilerimiz genişledikçe kendinde şeyin gaipliği azalacağı yönünde pozitivist bir anlayışı benimser. Böylece felsefenin 'töz' kavramı üzerinden 'kendinde şey' kavramına dönüşmesi üzerinde rasyonalist düşüncenin de empririst çizgiye doğru evrilişini görmüş oluyoruz. Nihayetinde Kant kendinde şeyi ontik bir durum olarak düşünmez. Kant daha öncede belirttiğimiz felsefesini epistemoloji üzerine kurar ve ontolojisinin de bu epistemoloji üzerine temellendirir. Öyle ki ontoloji ve epistemoloji birbiriyle differansiyel bir ilişki içerisinde olup birini esas alırken diğerini başlangıç şartları olarak öncelemek gerekir. Kant yaşa-

dığı dönem içerisinde fikirleri en çok ta Berkeley'in fikirleri ile karşılaştırılır. Kant bu benzetmelere şiddetle karşı çıkar zira Kant epistemolojisini inşa ederken yukarıda bahsi geçen differansiyel ilişkide varolan olarak gerçeği ön başlangıç şartı olarak kabul eder ve ben neyi nasıl bilebilirim sorusunu sorarak algılarımıza ve idrakimize açık seçik olan fenomenin dışında fiktif bir atık olarak 'kendinde şey' diye bir şeyi metafizik bir sorunun alanı olarak bırakır. 6.Michael Dummet, Frege üzerine yazmış olduğu bir yazıda Frege'nin sayının ayrı bir varlık alanı olması görüşüyle ilgili platoncu olmakla ilgili eleştirilmesine karşı Frege'in aktarımsal düşündüğünü yazmıştır.O dönem Alman felsefesinde Yeni Kantçılardan Rickert'in de benzer düşünceleri vardır. Şimdi ben de Platon'un idealar dünyası ile ilgili düşüncelerinin aktarımsal olduğu yönünde bir düşünce deneyi içerisinde bulunarak şu soruyu sormak istiyorum: Mevcut şu anki dünyada olan herhangi bir nesneyi ele alalım, bu nesnenin idealar dünyasındaki temsili mevcut nesnenin pay aldığı tek bir ideal nesne yerine zamana bağlı(matematikte t'ye bağlı) olarak nesnenin tüm aşamalarının yani tüm değişimlerinin ve dönüşümlerinin yer aldığı şeklinde çoklu bir idealar dünyası düşünelim.Misal olarakta bir erik ağacını düşünelim erik ağacı tohumu toprağın içindeyken yeter nedenlerin haiz olduğunda yani mevsimsel şartların ve toprağın gübresinin uygunluğu gibi tohumun tüm bu dış nedenlerle konvolüsyonu neticesinde topraktan dışarı çıktığını , algımıza ve idrakimize farkedilir duruma geldiği anı düşünelim ki bu an bir süreksizlik anıdır ve bu anını fide olarak adlandıralım ,erik fidesi gene uygun koşullarla konvolüze olup büyüdüğünü ve yine algı ve idrakimize farkedilir düzeye geldiği süreksizlik anını düşünelim ve bu anın adınada erik fidanı diyelim bu böylece devam etsin nihayet bir erik ağacını tanımlayan tüm aşamalar bir fonksiyon kümesi içerisine alınsın. Tüm bu aşamalar Yaratılış kipini esas aldığımızda ve her bir yaratılış anında süreksizlik anları olarak düşündüğümüzde erik ağacının her bir aşaması süreksizliklerin birer toplamı şeklinde yada süreksizliklerin sürekliliği biçiminde tanımlanabilir(M.2)

(1) Acının Tarihi, Roselyne Rey shf.131

Fıtrat ve İdeoloji

ÜNSİYET'in bu ayki dosya konusu olan "Din ve İdeoloji" için *İslam ve İslamcılık* üzerine makale yazmayı planlamıştım. Ama soykırımcı, zalim İsrail Devletinin İran'a saldırması ve bunun karşılığında İran'ın umulandan daha başarılı bir şekilde karşılık vererek İsrail'i hezimete uğratması başta Gazze olmak üzere Müslümanları ve bütün dünya mustazaflarını sevindirmiştir/ onurlandırmıştır. Biraz duygusal bir cümle ile ifade edersek, bir TV programcısının ifadesiyle kriterimiz: "Gazze'deki çocukları sevinmesidir." Yaşananlar biraz olsun Müslümanların küresel zulüm karşısında başlarını dik tutabilecekleri yolunda umut olmuştur. Buradan çıkarılabilecek önemli derslerden biri de, küfrün tek millet olduğunun bilincinde olarak, ulusçuluk ve mezhepçilik hatasına düşmeden bölünüp parçalanmadan, zamanın eski düşmanlıkları kaşıma zamanı olmadığının farkında olarak, "küresel zulme" ancak *Ümmet* bilinci içinde karşı konulabilir.

Dosya konumuza dönecek olursak, İslam'dan kaynaklı bir ideoloji her şeyden önce *İslam Düşüncesinin* bir ürünüdür. Modern tanımlamalarda söylendiği gibi Avrupa modernleşmesine bir tepki olarak 19. yy. da ortaya çıkmış da değildir. İslam nasıl ki insanlık tarihiyle yaşıtsa her dönem içinde dinden üretilenler ilke olarak aynı ve fakat olgusal olarak değişebilmiştir. Ahir zamanda yaşayan biz Müslümanların da muhatapları sadece 7. yy. da ki "Cahiliye Arapları" değil aynı zamanda modern dönemdeki cahiliyenin ete kemiğe bürünmüş şekli olan Batı'dır. Ahir zaman ümmeti olarak bizim görevimiz modern cahiliyeye karşı İslam'ın öngördüğü bütün hususlarda mücadele etmektir. İslam'ın ders alınacak bir tarihi olduğu gibi günümüze sunacağı yetkin teklifleri ve aynı zamanda geleceğe yönelik hedefleri de vardır.

Bahsi geçen önemli gelişmelerden dolayı İran İslam Devrimi ideologlarından Murtaza Mutahhari'nin "İslam Düşüncesinin Temelleri: Tanrı, İnsan ve Evren" isimli eserinin dosya konumuzla ilgili *Tevhidi Dünya Görüşü* ko-

nulu bölümünü sizlerle paylaşmanın faydalı olacağını düşündüm. Kitaptaki içerik, makale hacminden büyük olduğu için seçici davrandım.

"İnsan ilk ortaya çıktığından beri, ya da en azından sosyal yaşamının büyümesi ve yayılmasından bir dizi farklılık ve anlaşmazlıkla sonuçlandığı çağdan beri, bir ideolojiye - ilkeler bütününe - ihtiyaç duymuştur. Fakat insanın zaaflarından dolayı böyle kuşatıcı bir öğretiyi tasarlamak, bireysel zekânın gücünün ötesindedir.

Eğer varlık ve yaratılış hakkında doğru bir görüşe sahipsek, varlık sistemini bir denge sistemi olarak görüyorsak, varlıkta boşluk ve faydasızlık olduğunu reddediyorsak, bu büyük yaratılış sisteminin bu büyük ihtiyacı göz ardı etmediğini, aksine bu yolun insan aklının ötesindeki bir düzlemde, yani vahiy düzleminden geçtiğini kabul etmek zorunda kalacağız. Akıl ve bilimin görevi, bu temel düzlem boyunca ilerlemektir.

İslam'ın örneklediği evrensel/kuşatıcı ve insani ideoloji, *fıtrat* kavramıyla tanımlanan *bir tür insan gerçekleştirmesini içerir*. İslam'a göre, yaratılış sürecinde ve tarihsel ve sosyal faktörlerin etkisinden önce, insan, hayvanlardan ayıran ve ona kimliğini veren özel bir varoluşsal boyut ve yüce yetenekler kazanmıştır. Bu görüşe göre, insan yaratılıştan gelen insana özel zekâ ve vicdana sahiptir ve bu fitrî vicdan ona bir tür bireysellik, dikkate alınmaya, hitap edilmeye ve hareket etmeye elverişlilik vermiştir. Fıtrata dayalı ideoloji, insan türünü ayırt eden fitrî vicdana dayanarak davetini başlatır ve hareketi tetikler.

Fıtratı kabul etmeyen diğer ideolojiler insana arzu ve hevesleri üzerinden farklı bir bakış açısıyla yaklaşır. Bunlara göre, insan tür olarak çağrılmaya, hitap edilmeye veya hareket etmeye elverişli değildir, çünkü zekâsı, vicdanı ve yetenekleri ancak tarihsel faktörlerin veya sosyal faktörlerin etkisi altında bir araya gelir. Mutlak anlamda insan, özel tarihsel ve sosyal faktörlerden bağımsız olarak, çağrılmaya veya hitap edilmeye zekâsı, vicdanı

veya yeteneği olmayan bir varlıktır. Marksizm ve çeşitli milliyetçi ve etnik felsefeler böyle bir bakışa dayanır. Bu felsefeler sınıf çıkarlarından, ulusal ve ırksal duygulardan veya en iyi ihtimalle etnik bir kültürden doğar. Şüphesiz, İslami ideoloji insani olup insanın fıtratından doğar. Dolayısıyla, İslam belirli bir gruba veya sınıfa değil, genel olarak insana (*nas*) hitap eder.

İslam, bir din olması ve dolayısıyla insanın varlığının en derin katmanlarına nüfuz etmesi ve insanın fitrî doğasına dayanması sayesinde, bireyi kendi yozlaşmışlığına karşı harekete geçirebilir ve tövbe olarak bilinen benliğe karşı bir benlik devrimi gerçekleştirebilir. İslam, toplumsal adaleti tesis etmek için vardır. Dolayısıyla amaçlarından biri de mahrumları ve ezilenleri özgürleştirmek ve zalimlere karşı mücadele etmektir. Ancak İslam sadece mahrumlara ve ezilenlere hitap etmez, tıpkı destekçilerini sadece bu sınıflardan çekmediği gibi. İslam, bir yandan dinin gücüne, diğer yandan da insanın fitrî doğasına dayanarak, mücadeleye ettiği sınıflardan bile taraftar almıştır. *İslam, insanlığın hayvanlığa, bilimin cehalete, adaletin haksızlığa, eşitliğin ayrımcılığa, erdemin kötülüğe, takvanın savurganlığa, Tevhid'in şirke karşı zaferinin teorisidir.*

Bir ideolojinin zaman ve yer açısından mutlak mı yoksa göreceli mi olduğu sorusu, onun insanın fıtratından mı kaynaklandığı ve insan türünün varlık amacını mı hedeflediği, yoksa sınıfsal çıkarlardan ve etnik hassasiyetlerinden mi kaynaklandığı sorusuyla ilişkilidir.

Bir ideolojiye bireysel olarak bağlanma eylemi, *inanç* biçimini aldığında gerçek anlamını kazanır ve gerçek inanç, zorlama yoluyla veya çıkarları gözeterek ortaya çıkamaz. Bir kişi bir şeye boyun eğmeye ve kendini teslim etmeye zorlanabilir ancak düşünsel ve inanç anlamında zorla teslim alınamaz, ikna edilmesi gereklidir.

Uygun bir ideoloji, bir yandan aklı ikna edebilen ve zihni besleyebilen bir dünya görüşüne dayanmalı, diğer yandan da dünya görüşünden hedefleri

Tevhidi dünya görüşü, evrenin bilge bir irade aracılığıyla ortaya çıktığını ve varlık düzeninin iyilik, cömertlik ve merhamet üzerine kurulduğunu, bunun varlıkları kendilerine layık hedeflere ulaştırmak için olduğunu algılamak demektir.

mantıksal olarak türetmelidir. Bu noktada, inancın iki temel unsuru olan *sevgi* ve *ikna*, dünyayı şekillendirmek için temel iki faktördür.

İslam, taklidi ve körü körüne teslimiyeti yeterli görmez; her birey bu inançların doğruluğunu özgürce ve bağımsız olarak doğrulamalıdır.

Her hayat tarzı ve felsefesi, varoluşa dair bir inanç, bakış açısı ve değer sistemine veya dünyanın bir açıklamasına ve analizine dayanır. Bir düşünce ekolünün dünya ve varoluş hakkında sunduğu kavram türü, onu düşünme biçimi, o ekolün entelektüel temeli ve dayanağı olarak kabul edilir. Bu temel ve dayanak *dünya görüşü* olarak adlandırılır. Tüm dinler, gelenekler, düşünce ekolleri ve sosyal felsefeler bir dünya görüşüne dayanır. *Olması gereken, olandan, özellikle de temel felsefenin ve metafiziğin açıklamakla yükümlü olduğu şeyden mantıksal olarak çıkarılır.*

«Dünya görüşü» terimi görme fikrini içerir ve dünya bilgisi veya kozmoloji anlamına gelir. İnsanın diğer hayvanlar üzerindeki üstünlüğü, dünya hakkındaki bilgisindedir, yani dünyaya dair bir tür iç görüdedir.

Dünya görüşleri üç sınıfa ayrılır: Bilimsel, Felsefi ve Dini. Bilimsel dünya görüşü, insana doğayı «değiştirme» ve «kontrol etme» gücü ve kapasitesi verirken doğayı kendi arzularına boyun eğdirmesini sağlar. Ancak felsefi dünya görüşü, eylemin nedenlerini ve insanın hayattaki seçim kriterlerini ayırt ederek eylemi etkiler.

İslam'ın öngördüğü dini kozmoloji felsefi bir nitelik kazanmıştır. Yani akla ve çıkarıma dayanır ve ortaya çıkan soruları yanıtlarken ispatlar sunar. Bu açıdan bakıldığında, İslami dünya görüşü de bir anlamda akli ve felsefi bir dünya görüşüdür. Fakat yetkin bir ideoloji akli çıkarımlarla birlikte *inanca* da gerektirir.

Bir dünya görüşünün mantıklı/tutarlı olması, onun akli olarak kabul edilmesine zemin hazırlar ve düşünceye kabul edilebilir kılar. Bir düşünce ekolünün dünya görüşünün ideal-

ler doğurması, ona bir çekicilik, aynı zamanda bir coşku ve güç verir. Bir dünya görüşünün bir düşünce ekolünün amaçlarını kutsaması, bireylerin bu amaçlar uğruna kolayca fedakârlık yapmasına ve risk almasına yol açar. Bir ekol, amaçlarını kutsayamaz, bireylerde amaçlarına yönelik tazim, fedakârlık ve idealizm duyguları uyandıramazsa, o ekolün amaçlarının gerçekleştirileceğine dair bir garantisi yoktur.

Tevhidi dünya görüşü, evrenin bilge bir irade aracılığıyla ortaya çıktığını ve *varlık düzeninin iyilik, cömertlik ve merhamet* üzerine kurulduğunu, bunun varlıkları kendilerine layık hedeflere ulaştırmak için olduğunu algılamak demektir. Tevhidi dünya görüşü, evrenin tek kutuplu ve tek eksenli olduğu anlamına gelir. Evren varlık bazında, uyumlu bir sistemde tek yönde, tek bir merkeze doğru evrilir. Hiçbir varlık boş yere, amaçsız yaratılmamıştır. Evren, ilahi normlar (sünnetullah) olarak adlandırılan bir dizi kesin kuralla düzenlenmiştir. İnsan, varlıklar arasında özel bir asalet ve büyüklüğe sahiptir ve *-şahitlik* ve *emanet* diyebileceğimiz (H.E) - özel bir rol ve göreve sahiptir. İnsan, tekâmülü ve eğitimi ile toplumunun iyileştirilmesinden sorumludur. Evren insanın okuludur ve Allah her insanı halis niyeti ve çabasına göre ödüllendirir.

Tevhidi dünya görüşü, mantık, bilim ve akıl gücüyle desteklenir. Tevhidi dünya görüşü, hayata anlam, ruh ve amaç verir. Tevhidi dünya görüşü yüce ve kutsal amaçlar sunar ve bireyleri özverili olmaya yöneltir. Tevhidi dünya görüşü, bireylerin karşılıklı bağlılık ve sorumluluğunun anlam bulduğu tek dünya görüşüdür.

Tevhidi dünya görüşüne göre, evren ilahi takdir ve iradeyle yaratılmış ve korunmuş bir şeydir. Eğer bir an için bu ilahi takdir dünyadan çekilse, dünya var olmaktan çıkardı. Evren boş yere, oyun olsun diye yaratılmamıştır. Abes, hikmetten ve değerden yoksun hiçbir şey yaratılmamıştır. Mevcut düzen, mümkün olan en iyi ve en mü-

kemmel düzendir. Evren *adalet* ve *hakikat* üzerine kuruludur. Evrenin düzeni nedenlere ve sonuçlara dayanır ve her sonuç kendi benzersiz nedeninde ve öncüllerinde aranmalıdır. İlahi irade, dünyada bir ilke (sünnet), yani evrensel bir yasa ile işler. İlahi ilkeler değişmez; değişen, ilahi ilkelere dayanan olgulardır. Dünya, insan tekâmülünün beşiğidir. İlahi takdir ve kader tüm evrene hükmeder; bunlara göre insan özgürdür, yetkilidir ve sorumludur. İnsan asalet ve onura sahiptir ve Allah'ın halifesi olmaya layıktır. Bu dünya ve ahiret, ekme ve biçme aşamalarının ilişkili olduğu yerdir, zira herkes nihayetinde ektiğini biçer. Çocukluk ve yaşlılık arasındaki ilişkiye benzer, zira kişinin yaşlılığı çocukluğunda ve gençliğinde şekillenir.

Müslüman olmanın ilk koşulu gerçeklere ve hakikatlere *teslim* olmaktır. İslam, hakikati ve gerçekliği amaçlamayan, ruha aykırı her türlü inatçılığı, inadı, fanatizmi, kör taklitçiliği, grupçuluğu ve bencilliği reddeder ve kınar. Tüm varlıklara destek olarak her zaman ve her yerde var olan sınırsız, kalıcı, mutlak, koşulsuz, kendi kendine yeterli bir gerçekliğin (Yaratıcı) var olması zorunludur. Aksi takdirde, varoluş yapısı var olamazdı, hatta böyle bir şey olmazdı; sadece mutlak hiçlik olurdu. O, eksiksiz ve mükemmeldir (Sonsuz), çünkü O'ndan başka her şey içten boştur ve kendilerini varlıkla dolduracak gerçekliğe ihtiyaç duyarlar. Kur'an-ı Kerim, duyumsanan ve bilinen varlıkları işaretler (ayetler) olarak adlandırır, yani her varlık sırasıyla bu sınırsız Varlığın ve ilahi bilginin, gücün, yaşamın ve iradenin bir işaretidir.

Tevhidi dünya görüşü, evrenin özünün «O'ndan olma» (inna lillah) ve «O'na dönme» (inna ilayhi raci'un) (2-156) olduğu anlamına gelir.»

Kapitalizmden Komünizme, Sosyalizmden Kemalizme, Faşizmden Siyonizme Ve 21. Yüzyılın Dijitalizmine Kadar

İnsanlığa Giydirilen Deli Gömlekleri: İdeolojiler

"Kapitalizm ve Komünizm" girdabının insanlığı nasıl yakın zamanlara kadar sardığını düşündüğümüzde ve bundan sonraki dünyayı da yine bu ideolojilerin her ne kadar isimlerini zikretmeseler de bu veya buna benzer düşünce akımları ile sarmayı planladıklarını anladığımızda aslında insanlığı bekleyen tehlikenin farkına varabiliriz.

Cemil Meriç'in "idrakimize giydirilen deli gömlekleri" diye ifade ettiği ideolojiler 200 yıldır insanlığın üzerine bir karabasan gibi çökmüş durumda. Nedir bunlar peki; 19. Yüzyılda "nev zuhur" bir düşünce olarak ortaya çıkan Aydınlanma Felsefesinin gayri meşru çocukları "İdeolojiler". İnsanlığın mahşeri vicdanından gelen ve binlerce yıllık Peygamberi gelenekten beslenen duygularından ortaya çıkan yaratıcı fikrini kısaca "Allah" zikrini zihinlerden çıkardıktan sonra yerine neyi koyacağız diye düşünüp bir kısmını gerçekten işkembelerinden uydurdıkları, insanların gündelik hayatı ile yakından uzaktan alakası olmayan gerçekten deli gömlekleri "İdeolojiler".

Belki bu yazının başında "ideoloji" kelimesinin ne anlama geldiğini, kökenlerini, ne zaman kullanılmaya başlandığını falan aktarmak gerektiğini düşünebilirsiniz. Bana göre bütün bu ayrıntılara gerek yok. Sadece üstad Cemil Meriç'in yukardaki ifadesini esas alalım neyin ne olduğunu kavramamıza yetecektir. İnsanlık idrakine giydirilen deli gömlekleri olarak tarif edildiğinde ve ne amaç uğruna kullanıldığı noktasına odaklanıldığında daha net anlaşılan büyük bölümü ruh hastası 19. yüzyılın enteresan tipleri tarafından ortaya atılan güya düşünce fakat her birinin farklı amaçlar doğrultusunda ortaya konduğu düşünce kırıntıları. Aslında ideolojiler insanlık için yepyeni bir din tasarlıyorlardı. Bir Müslüman olarak bütün bunların "Kafirun" suresinde yerini bulan ve kendisine bir ilah arama peşinde olan veya insanın bizzat kendisini ilahlaştırmaya yönelik çalışmalar olduğunu da söylemek istiyorum. Kafirun suresinin sonunda söylendiği gibi bütün bu ideo-

lojilere karşı tavrımız "Lekum dinikum veliyedin" tavrı olmalıdır bunu da asla unutmamamız gerekiyor.

Bu beşeri ideolojilerin en babalarından ikisi olan "Kapitalizm ve Komünizm" girdabının insanlığı nasıl yakın zamanlara kadar sardığını düşündüğümüzde ve bundan sonraki dünyayı da yine bu ideolojilerin her ne kadar isimlerini zikretmeseler de bu veya buna benzer düşünce akımları ile sarmayı planladıklarını anladığımızda aslında insanlığı bekleyen tehlikenin farkına varabiliriz. Ne yazık ki, yeryüzünde milyonlar değil milyarlarca insan bu ideolojilerin öyle ya da böyle kısılcına alınmış vaziyette, hayatlarından memnun nasıl bir cenderenin içinde olduklarından habersiz yaşayıp gidiyorlar.

Bu ideolojilerin çıkış yeri olarak bildiğimiz Avrupa coğrafyasına baktığımızda bu düşüncelerin altında yatan en önemli sebeplerden birisinin, Avrupalıların yani batılıların emperyalizm yağmacılığına kılıf arama çabası olduğunu görüyoruz. 19. ve 20. yüzyılda büyük sermaye sahibi sömürgeci ve emperyalistlerin ideolojisi olarak ortaya çıkan kapitalizm ve güya buna tepki olarak ortaya atılan komünizmi veya sosyalizmi düşündüğümüzde durumu daha iyi anlayabiliriz. Uzun yıllar devam eden mücadeleler sonucunda Komünist devrim İngiltere'de beklenirken ne hikmetse bu devrim Rusya'da gerçekleşmiş ve bu Rus İmparatorluğunun sonunu getirmiştir. Aynı devrimin bir benzeri de bizde Osmanlı topraklarında da uygulanmıştı. Devlet-i Aliyye'nin son hükümdarı olarak kabul edebileceğimiz II. Abdulhamit Han bir devrimle tahtından indirildikten sonra yerine geçen tıpkı Rusya'daki

"Bolşevikler" gibi "İttihatçılarda" imparatorluğun sonunu getirmişlerdi. Bu iki imparatorluğun tarihten silinmesi bu ideolojiler için gerçekten büyük önem taşıyordu. Osmanlı bu ideolojiler sayesinde dünyaya verilmesi düşünülen dizaynın önündeki en büyük engeldi. Rusya ise yine kurulması düşünülen ulus devletler sistemine uymuyordu. Bu yüzden öncelikli olarak bu iki devleti ortadan kaldırmak için dünya kapitalistleri bir başka deyişle dünyanın Yahudi sermayedarları bir araya gelerek türlü oyunlar ve entrikalar çevirdiler. Bütün bu oyunları bu iki devletin son 100 yıllık tarihine baktığınızda daha iyi anlarsınız.

Her iki devletin resmi tarihlerini bir kenara bırakarak, dünyayı dizayn eden ve 20. Yüzyıl dengelerini ortaya atanların yazdıklarından, arşivlerinden okuduğunuzda bambaşka bir tarihin olduğunu görürsünüz. Birinde Rus imparatoru tüm sülalesi ile birlikte canice ortadan kaldırılırken, bizde de Osmanlı hanedanı bir gece yaşlısı, genci, çoluğu çocuğu kendilerine hiç bilmedikleri Avrupa coğrafyasında bulmuşlardı. Uzun yıllar dedelerinin adaletle yönettiği topraklara geri dönme şansı bulamadılar. Ve hala daha cumhuriyeti kuran kadroların torunlarında ve onlardan beslenen nesillerde maalesef Osmanlı düşmanlığı aynen devam ediyor. Bu belki de başka bir yazının konusu. Ama şunu belirtmeden geçemeyeceğim. 600 yıl dünyaya nizam veren dedelerine hala düşman olmaya devam eden bir nesil bizden başka kimsede yoktur. Bazılarını anlayabiliyorum. Çünkü onların dedeleri asla bu toprakların asli unsuru olmadılar. Kimisi Sabatayist, kimisi Mason, kimisi darbeci ve cuntacı babalarının izinden gitmeyi

istediler ve öyle de yaptılar. Bugün faşist ve ırkçı söylemlerle ortada dolaşan siyasetçileri, parti başkanlarını bir araştırdığınızda bu geçmişi görüyorsunuz zaten. Bu insanlar babalarının ve dedelerinin bilerek veya bilmeyerek yaptıkları yanlışlarda ısrar eden zavalılar. Dediğim gibi bu mesele apayrı bir yazı konusu. Bir gün bu travmayı da tarafsız bir şekilde ele alabileceğimiz günler gelecektir İnşallah.

Rusya için de benzer tarihi olaylar geçerli oldu. Rus Çarını sülalesi ile birlikte ortadan kaldıranlara şöyle bir baktığımızda, Ekim Devriminin anlı şanlı ve kanlı adamları. Lenin, Troçki, Stalin ve diğerleri bu isimlerin hepsinin de kökenleri İngiltere, Londra veya Avrupa olduğunu görüyoruz. Demiştim ya, Komünist devrim ortaya çıktığı topraklarda değil, oradan binlerce kilometre uzakta Rusya'da gerçekleşti. Fakat devrim öyle bedava olacak bir şey değildi. Bu yüzden bu "Büyük Devrimcilere" Avrupa'dan Rusya'ya gönderirken ceplerine para konulması gerekiyordu. Batının kapitalistleri, Rusya'da ortaya çıkacak olan "Komünist Devrimin" sponsorları olacaklardı. Şimdi bunları birilerine söylediğinizde bazı devrimci yurttaşlar hop oturup hop kalkabilirler. Ama ne yazık ki tarih böyle acı gerçeklerle doludur. Nitekim Amerika'da yani kapitalizmin beşiği New York'ta, komünistler büro açtıklarında, FBI yani Amerikan Federal Polis Teşkilatı gelip siz burada ne yapıyorsunuz diye burayı kapatmaya kalkarken, durumdan haberdar olan CIA

yetkilileri hemen olaya müdahale edip FBI'a siz ne yapıyorsunuz bunlar bizim adamlar diyerek büronun kapatılmasını nasıl engellediklerini bilmezseniz, gerçekten iki büyük ideolojinin mücadelesine inanabilirsiniz.

TÜRKİYE ÖZELİNDE İDEOLOJİLERİN ve KEMALİZMİN TRAJİK SONU

200 yıldır dünyanın birçok yerinde insanlığın başına bela olan ideolojilerle ilgili çok şey söylenebilir. Fakat ben biraz daha özele yani bizim ülkemizde bu ideolojiler bir ulus devlet kurulması ile birlikte toplumumuza giydirildi ona bakmak istiyorum. Aslında Rusya'da bu konuda gerçekten çok güzel ve verimli bir çalışma alanıdır fakat konuyu fazla uzatmamak için Rusya ile ilgili anekdotları yukarda anlattıklarım ile bırakıyorum.

Bizee geldiğimizde İngilizler Osmanlının ortadan kaldırılması planlarını 19. yüzyıl boyunca uygulamak için ellerinden geleni yaptılar. Bu çalışmalarda kendilerine en önemli engel olarak gördükleri II. Abdulhamit'i ortadan kaldırmaları gerekiyordu. Bunu da tıpkı Rusya'da olduğu gibi kendi beslemeleri "Jöntürkler" ve "İttihatçılar" eliyle yaptılar. Peki niçin Osmanlı, İngilizler için bir engel oluşturuyordu. İlk önce elbette Osmanlı, İngilizlerin hedefindeki petrol bölgelerinin üzerinde oturuyordu. Bir diğer önemli husus da 1916'da Siyonist Yahudilere söz verdikleri Kudüs ve çevresindeki İsrail devletinin kurulmasının önündeki en büyük engeldi. Petrol bölgelerini elde etmek

ve İsrail devletinin kurulmasının yolunu açma amaçları birleşince Osmanlının bu coğrafyadan ve Müslümanların başından atılması gerekiyordu. Bunun için 1. Dünya Savaşı ve İttihatçıların iktidarı, İngilizlere bulunmaz bir fırsat sundu. Bu fırsatı çok iyi değerlendiren İngilizler birçok cephede İttihatçı paşaların ihanet boyutuna varan beceriksiz ve liyakatsiz komutanlıkları yüzünden savaştan yenik çıkmak zorunda kaldı. Hatta bu iş o kadar ileri gitti ki, tıpkı Balkan Savaşlarında olduğu gibi ordunun bir kısım komutanları bunlar içerisinde Mustafa Kemal, Rauf Orbay gibi paşalarda vardı. Bunlar İngilizlere teslim olunması ve savaşın bitirilmesi gerektiğine dillendirip bununla ilgili teklifler sundular. Daha sonra bu iş olmadı. Fakat bu ayırım bitti mi. Hayır bitmedi peki bu ayırım nerede ortaya çıktı. 7. Ordu başında Mustafa Kemal olduğu halde Filistin cephesinden önce Halep ve daha sonra da Adana'ya kadar geri çekildi. Bunu duyan Enver Paşa Mustafa Kemal'i idam etmek istedi fakat Fevzi Çakmak araya girerek bu durumu engelledi. Fakat bu geri çekilme öyle bir şeydi ki, 3000 kişilik İngiliz ordusu başlarında Allenby olmak üzere bütün bir Filistin'i ve daha sonra da Halep'i ele geçirdi. Halep'te Mustafa Kemal İngilizlerle teslim şartlarını görüşüp binlerce esir verirken kendisi buradan elini kolunu sallayarak önce Adana'ya oradan da İstanbul'a geçiyordu. Tarihin ne garip cilvesi değil mi. 75 bin Mehmetçik karşılarında İspanyol gribinden her gün 1000 askerini kay-

beden ve artık savaşma kabiliyeti neredeyse kalmamış bir İngiliz ordusuna karşı teslim bayrağı çekip binlerce esir vererek çekiliyordu. Bir gün “Kemalizm ve Atatürkçülük” ideolojilerinin saplantısından kurtulduğumuzda bu olanları sağlıklı bir şekilde konuşabiliriz. Birinci dünya savaşından sonra gelen Milli Mücadele ve Anadolu topraklarının her karışının bizzat Anadolu insanı tarafından düşmandan temizlenmesi var. Milli Mücadele sırasında her kesimden insanımızın canla başla verdiği mücadeleyi tabii ideolojiler uğruna verdiğini düşünmek saflığına sahip olanlar yine “Kemalist ve Atatürkçü” ideolojinin yılmaz savunucuları olacaktır.

Tarihi konular tabii daha detaylı ve belgelerle bilgilerle ortaya konulacaktır. Milli Mücadele sürecinden sonra, peki Türk milletine bu batıdan alınan ve bize orijinal düşünceler gibi yutturulan “Kemalizm” ideolojisi nasıl yerleştirildi. Kemalizmi bir ideoloji olarak görüyor ve Mustafa Kemal’in şahsından ayrı değerlendirmek istiyorum. Tıpkı Rusya’da olduğu gibi, Çar Hanedanlığı devrilip, komünist devrim yapıldıktan sonra Rusya’nın istikameti belli olmuştu. Sovyetler Birliği adını alacak olan ve ömrü 100 yılı bile bulmayan bir devlet ortaya çıkmış ve dünyaya komünizmi yayma politikası içine girmişti. Tabii bizim Kemalizmin ondan biraz daha farklı olması yani özgün olması gerekiyordu. Bu yüzden o dönemde bir başka popüler ideoloji “Faşizme” yönümüzü çevirdik. Kemalizmin düşünce yapısı, ritüelleri, törenleri neredeyse tamamen o gün ki Mussolini İtalyasından alınmadır. Kemalizm ideolojini fikir olarak ortaya koyan, ideoloji olarak fikir babalığını yapan Munis Tekinalp yani Moiz Kohen denen Selanikli Yahudi bir şahsiyettir. O dönemde yani 20’li ve 30’lu yıllarda Türk Dil Kurumunda, Türk Tarih Kurumunda bu tür adamlara daha çok rastlıyoruz. Demek ki Türk Devrimi diye bize yutturulan “Kemalizm” ideolojisini kuran da biz değiliz yaşatmak için hala daha mü-

Bunun yanında son ve en büyük tehlike olarak gördüğüm “Dijitalizm” ideolojisinden de bahsetmeden geçemeyeceğim. Bilişim, iletişim, yapay zeka, sosyal ağlar, dijital paralar, block chain, singulariti, dark web, deep web, büyü veri, gözetim toplumu, sosyal kredi sistemi, dijital ayak izi, Meta Vörs, Büyük sıfırlama (Big Reset) vb. kavramlarla gündemimize giren ve benim “Dijitalizm Uygarlığı” adını verdiğim bir başka ideoloji türüdür.

cadele verenlere baktığınızda bizden olmadıklarını çok rahatlıkla söyleyebileceğimiz şahsiyetlerdir.

Bu Kemalizm ideolojisi 2000’li yılların başına gelindiğinde artık miadını doldurmuş ve bürokratik yapıdaki tıkanıklık ile devlete verebilecek hiçbir şeyi kalmamış dinazor tiplerin savunduğu bir ideoloji olarak kalmışken ve herkesin artık bu bürokratik ideolojik yapı ile bir yere gidilemeyeceğini gördüğü bir zamanda muhafazakar insanlar devleti bu haliyle ele aldılar. 10 yıl gibi bir sürede devletin hantal yapısı, iş yapma üzerine değil de yapmama üzerine kurulu bürokratik yapısı biranda değişti. Son 20 yılda yapılanlara bakıldığında kendi çocukluğumdan biliyorum bütün bu yapıların hayal bile edilmesi mümkün değildi. Bunları tek tek sayacak değilim. Gözleri olanlar görüyor zaten. Fakat ideolojik gözlükler bizim ülkemizde çok etkilidir bu yüzden birçok insanın bunları görebilecek göz kabiliyetine sahip olduğuna inanmıyorum. Neyse bu onların sorunu.

Son olarak şununla bitiriyorum. Evet bizde de, tüm dünyada da insanlığı deli gömleği giymiş hale getiren bu ideolojilerden kurtulmak gerekiyor. Ama maalesef bizde yeniden o ideolojik devletin ihya edildiğini, cumhuriyet kurulurken kılcallara yerleştirilen o ideoloji hastalığının bütün olumsuzluklarının son birkaç yılda yeniden ortaya çıktığını adeta hortlatıldığını görüyoruz.

Bu üzerinde çokça kafa yormamızı

gerektiren bir konu. Bu küçük yazılarla sadece belli yönlerine dikkat çekebiliriz. Son olarak şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bizim milletimiz için de tüm dünya içinde bu ideolojiler yıkıcı sonuçları olan ve felaketten başka bir şey getirmeyen düşünceler olmuştur. Bunu milyonlarca kişinin hayatını kaybettiği iki dünya savaşından ve daha hala devam eden birçok savaştan biliyoruz.

Ayrıca son olarak bir Müslüman olarak diğer Müslüman coğrafyalarda da aynı oyunların sahnelendiğini de unutmamamız gerekiyor. Arap dünyasına yutturulan ve sosyalist düşünceden ilham alınarak ortaya atılan “Baas Partisi İdeolojisi” aynen bizdeki “Kemalist İdeolojinin” sosyalist versiyonu olarak coğrafyaya büyük acılar yaşattır. Türk ve Kürt milleti ile birlikte Arap milletine uygulanan ideolojik zehirler ne kadar da benzer değil mi.

DİJİTAL UYGARLIK İDEOLOJİSİ

Bunun yanında son ve en büyük tehlike olarak gördüğüm “Dijitalizm” ideolojisinden de bahsetmeden geçemeyeceğim. Bilişim, iletişim, yapay zeka, sosyal ağlar, dijital paralar, block chain, singulariti, dark web, deep web, büyü veri, gözetim toplumu, sosyal kredi sistemi, dijital ayak izi, Meta Vörs, Büyük sıfırlama (Big Reset) vb. kavramlarla gündemimize giren ve benim “Dijitalizm Uygarlığı” adını verdiğim bir başka ideoloji türüdür. Batılılar Aydınlanma Felsefesi ile 150 yıldır insanlığa yaşattıkları acıların ve yalanların bir benzerini bu “Dijital Uygarlık” yalanları ile yeniden yaşatmak ve bir 200 yıl daha hüküm sürmek istiyorlar. Bu da üzerinde durmamız gereken bir başka tehlikeli ideolojidir.

Cenab-ı Hak’tan dileğim ve isteğim Müslümanların üzerine bir karabasan gibi çöken bu ideoloji belalarından biran önce kurtulmaktır. Evet fiili dua varken kavli dua etmek boşunadır. Bu yüzden de bu tür yazılarla ve konuşmalarla insanımızı ne kadar bilinçlendirebilirsek bu gayri ilahi ideolojilerin hegemonyasından kurtulabiliriz. Ves-salam.

Din ve İdeoloji Çatışması: Tarihten Günümüze İslam'ın Medeniyet Mirası ve İslâmî İdealler

İnsanlık tarihi, din ile beşerî ideolojiler arasında süregelen derin bir gerilimle şekillenmiştir. Özellikle dinsiz ideolojiler, son yüzyılda insanlık için büyük felaketlere yol açan sapkın akımlara dönüşmüş, bireylerin ve toplumların hayatına ağır tahribatlar vermiştir. Komünizm, faşizm, totaliter milliyetçilik gibi ideolojik sistemler, bireyin özgürlüğünü yok saymış; milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine, kültürel ve ahlaki yozlaşmaya sebep olmuş; insanın fıtratına aykırı bir yaşam düzenini dayatmıştır. Bu ideolojilerin hâkim olduğu coğrafyalarda inanç ve ahlak zayıflatılmış, insanın manevi dünyası çoraklaşmış, sosyal adalet ve barış yerini kaos ve baskıya bırakmıştır. Son yüzyılın en kanlı savaşları, soykırımları ve insanlık trajedileri bu ideolojilerin doğrudan neticesidir. İnsanlık, bu sistemlerin egemenliğinde, bir anlam ve huzur boşluğuna itilmiştir. İdeolojik kavramlara körü körüne bağlılıkta bağnazlaşan insanlık, son yüzyılın yaldızlı modası "demokrasi"yi bile -başlangıçta "insanlıktan çıkma-mış çoğunluğun yönetimi" anlayışıyla bir umut olarak karşılasa da- hızla yozlaştırmıştır. Günümüzde demokrasi, kötünün iyi kadar; kötülüğün iyilik kadar; ahlaksızın ahlaklı olan kadar memduh, hür ve eşit sayıldığı çarpık bir düzene evrilmiş, içi boşaltılmış bir çirkeflğe dönüşmüştür. Buna rağmen "kutsal demokrasi", tüm itirazları aşarak seküler bir kutsiyet kazanmakta; insaniyetin değil çoğunluğun, hakkın değil hevesin yönetimi olarak canavarlaşmaktadır. Ancak biz müminler, tefekkürle, teslimiyet ve acziyet göstermeden, -şimdilik demokrasiyi de imana ve ahlaka getirme azmiyle; secdesiz nizamların huzur getiremeyeceği idrakiyle adımlarımızı belirlemeliyiz.

İslâm: Sadece Bir İnanç Değil,

Bir Hayat Nizamı

Bu tablo karşısında İslâm, sadece bir inanç ve ibadet sistemi olmayıp, insanın maddi ve manevi hayatını bir bütün olarak kuşatan, her dönemde geçerliliğini koruyan eksiksiz bir hayat nizamı olarak kendini göstermektedir. İslam'ın tarih sahnesindeki en parlak tezahürlerinden biri, Emevîler ve Osmanlılar gibi medeniyet inşasında öncü olan devletlerdir. Emevîler, İslam'ın ilk büyük devlet yapısını oluşturarak, adaletin ve hukukun üs-

tünlüğünü tesis etmiş; farklı kültürleri ve milletleri barış içinde bir arada tutmanın yollarını aramışlardır. Onların mirası, hukuk, bilim ve sanat alanlarındaki gelişmelerle insanlık tarihine önemli katkılar sunmuştur. Osmanlılar ise bu mirası daha da ileriye taşımış, sadece toprakları genişletmekle kalmayıp, yeryüzünde adaletin, sanatın, estetiğin ve ahengin hâkim olduğu bir medeniyet kurmuşlardır. Osmanlı hilafetinde, farklı din ve milletlerden insanlar adalet ve güven ortamında bir arada yaşamış; mimariden musikiye, edebiyattan tıba kadar pek çok alanda eserler vererek insanlığın ortak mirasına büyük zenginlikler katmışlardır. Bu medeniyet anlayışı, sadece güç ve hâkimiyet değil; aynı zamanda yüksek ahlaki değerler, tevazu, sorumluluk ve güzellik arayışı üzerine inşa edilmiştir.

Ümmet Bilinci ve Hilafet

Şemsiyesi Altında Birlik

Bu tarihsel birikimin bizlere en büyük hatırlatması, ümmet tasavvurunun canlı tutulmasıdır. Müslümanlar arasındaki etnik, coğrafi, mezhebi ve siyasi ayrılıkların, ümmet bilincini gölgelemesine izin verilmemelidir. Ümmet, aynı kibleye yönelen, aynı peygamberin ümmeti olma şerefini taşıyan ve aynı Kitab'a sarılan birliğin adıdır. Bu birlik, sadece duygusal değil; siyasi, iktisadi, kültürel ve askeri dayanışmayı da içermelidir. Bugün bu birlik, İslam milletleri birliği şeklinde somutlaşmalı; bu birlik, hilafet şemsiyesi altında yeniden organize edilmelidir. Hilafet, tarihte olduğu gibi bugünün dünyasında da yalnızca bir güç merkezi değil; aynı zamanda ümmetin dağılmasını engelleyen, vicdanları birleştiren ve istikameti tayin eden bir yürek çağrısıdır. Hilafet, zoraki tekçilik değil, imanın kardeşliğiyle örülü bir istişare meclisidir. Bu çerçevede her bir İslam milletinin kendi iç dinamizmini koruyarak, ortak hedeflere odaklanan bir üst birlik inşa etmesi mümkündür ve gereklidir.

Kızıl Elma Mefkûresi:

Yükselen Ümit ve Şuur

Günümüzde İslam'ın bu köklü medeniyet mirası üzerinde yükselen bir bilinçle, daha yüksek ideallere koşmak zorundayız. Kişisel menfaatlerin ve nefsanî arzuların ötesinde, yeryüzüne Allah'ın adaletini hâkim kılmak,

O'nun dinini yüceltmek ve O'nun rızasına ermek gayesiyle hareket eden bir toplumsal şuurun gelişmesi zaruridir. Bu bilinç, Türklerin tarih boyunca taşıdığı ve Kızıl Elma olarak adlandırdıkları büyük mefkûrenin yeniden hatırlanması ve ete kemiğe büründürülmesi demektir.

Kızıl Elma, Türk'ün yıldızıyla İslam'ın hilalinin birleştiği, maddi ve manevi hedeflerin ortak paydasında bulunduğu bir idealdir. Oğuzların, Selçukluların ve Osmanlıların ruhunda var olan bu ideal, sadece bir coğrafi hedef değil; bir medeniyet inşası, bir şuur ve bir kararlılıktır. Bu kararlılık, insanlığın içinde bulunduğu kaos ortamında huzur ve adaletin tesisine vesile olabilecek en sağlam zemindir.

Her bir İslam milletinin kendi iç dinamizmini koruyarak bu yarışta yüksek mefkûreler edinmesi ve Allah yolunda müminlerle omuz omuza koşması gerekmektedir. Bu idealin yolu ise, İslam'ın evrensel prensipleri doğrultusunda, Şeriat'ın sabit esaslarını koruyarak; çağın ihtiyaçlarına ve değişen şartlara uyumlu ictihad, yenilik ve istişare ile diri tutulan bir anlayışla mümkündür. Tarihin mirasçısı olarak bizler, sadece geçmişin hayranlık uyandıran örneklerine sıkışmadan, onları aşan, erişilebilir ve somut siyasi, iktisadi, sosyal hedefler belirleyerek ümmetin dirilişini sağlamak zorundayız.

Sonuç

Dinsiz ideolojilerin insanlığa verdiği büyük zararlar ve tahribatlar karşısında, İslam'ın medeniyet kurucu ruhu ve şuuruyla daha yüksek, daha sağlam ve daha erişilebilir ideallere yönelmek; nefsanî hırsı aştan, Allah'ın adaletini yeryüzüne hâkim kılmayı hedefleyen, estetik ve ahlaki değerlerle yoğrulmuş bir hayat nizamını inşa etmek günümüzün en acil ihtiyacıdır. Bu, ümmetin yeniden dirilişi, hilafetin yeniden ihyası, birlik ve kardeşlik şuurı ile yükselen yeni bir medeniyetin inşası için atılması gereken en anlamlı adımdır.

Hakikatle Savaş:

Din ve İdeolojinin Kesişim Noktasında Modern İnsan

Her çağ, kendi kurtarıcılarını üretir. Ancak modern çağ, bu kurtarıcıyı ne peygamberlerde ne de hikmet sahiplerinde bulmuştur; onun yerine kendi eliyle yaptığı düşünsel putlara yönelmiştir: özgürlük, eşitlik, sınıf, ulus, ilerleme... Bu kavramlar zamanla kutsalın yerini alan seküler tapınaklara dönüşmüştür. Kutsalın unutulmuşu üzerine inşa edilen bu çağ, insanın köklerinden, aşkın olanla bağından kopuşunu temsil eder¹.

İnsan modern çağda Tanrı'yı hayatından çıkarırken, yerine kendi icadı olan ideolojileri koymuştur. Ancak bu süreçte bir tutarsızlık barındırır. Cahiliye dönemini anlatırken Hz. Ömer'in söylediği gibi: "Helvadan put yapardık, acıkınca yerdik." İşte modern ideolojiler de insanın kendi elleriyle yaptığı ama zamanı geldiğinde tükettiği bu helva putlara benzer. İnsan, kendi zihinsel üretimlerine tapar, sonra onlardan da usanır.

Ne var ki bu kopuş, insanı özgürleştirmek yerine, onu kendi ürettiği sistemlerin esiri haline getirmiştir. İdeolojiler, bir kurtuluş vaadiyle doğar ama çoğu kez yeni esaret biçimleri üretir. Cemil Meriç'in dediği gibi: "Her ideoloji, insan idrakine giydirilmiş bir deli gömleğidir."²

İdeolojinin Doğası:

Düşünce Den Dogmaya

İdeoloji, düşünceyle başlar; dogmaya dönüşerek katılaşır. Dinin sunduğu anlam ve yönelim hissini seküler bir kurguyla taklit eder; fakat bu taklit eksiktir³. Dünyayı dönüştürme iddiasıyla ortaya çıkar, ancak insanın iç dünyasını boş bırakır. Bu boşluk, gösteriyle, tüketimle veya aidiyet ideolojileriyle doldurulmaya çalışılır. Fakat her çaba, hakikatten biraz daha uzaklaşmayla sonuçlanır.

Modern insanın trajedisi yalnızca hakikati unutması değil, aynı zamanda kendi iç sesini susturmasıdır³. Seküler düşünce, insanı yalnızca maddi bir varlık olarak tanımlar. Oysa insan bir ruh taşıyıcısıdır. Din, bu ruhun derinliklerine seslenirken; ideoloji yüzeyde kalır ve insana neyi düşünmesi değil, neye inanması gerektiğini dayatır.

Günümüz ideolojileri—kapitalizm, sosyalizm, seküler milliyetçilik—bireyi özgürleştirme vaadiyle ortaya çıkar, fakat sonunda onu bir piyasanın tüketicisi, bir makinenin dişlisi ya da bir davanın

militanı haline getirir. Farklılıkları tehdit olarak gören bu sistemler, insanı tek tipleştirir. Oysa din, insanı kendi özüne yönlendiren bir çağrıdır; ruhu derinleştirir, mevcudu sorgulatar, dönüşümü içerdiren başlatır.

Hakiki din, insanı özgürleştirir ve adaleti savunur; sahte olan ise statükoyu koruyan bir araca dönüşür⁴. Bu ayrım, dinin dönüştürücü potansiyelini ortaya koyar.

Anlamın Yitirilişi:

Modern Dünyanın Krizi

Modern dünyanın en büyük krizi, bir anlam krizidir. Şehirler göğe yükselirken, insanın ruhu çökmektedir. İnsan, üretici, tüketici, seçmen ya da yurttaş olarak tanımlanmakta; ancak bu kimlikler, onun varoluşsal açlığını doyurmamaktadır. Modernlik, insanı anlam yerine işlev, değer yerine çıkar merkezli bir varlığa indirgemiş⁵. Bilgi artmış, fakat bilgelik yitirilmiştir; teknik ilerlemiş, ancak hikmet terk edilmiştir.

Eğitim sistemleri bireyi bir "insan" olarak değil, yalnızca bir "iş gücü" olarak yetiştiriyor. Bu da bireyin kendi özünü tanıma sürecini sekteye uğratmış; yalnızlık, yabancılaşma ve nihilizm gibi çağın hastalıklarını doğurmuştur.

Ahlaki sistemler çökmüş, ortak değerler yerine bireysel çıkarlar ve pragmatizm egemen olmuştur⁶. İnsan artık neye inanacağını, ne için yaşayacağını bilemez haldedir. Küreselleşme, yerel gelenekleri ve manevi değerleri erozyona uğratmış, bireyi homojen bir tüketici kimliğine indirgemıştır. Sonuç: depresyon, anksiyete ve varoluşsal boşluk.

Bu kriz karşısında, dinin özgürleştirici ruhu yeniden keşfedilmelidir. Bu ruh, bireye "kendi ol" çağrısını yapar; insanı olduğu yere zincirlemek yerine, içindeki hakikate doğru yolculuğa çağırır. İbadet, yalnızca ritüel değil; varoluşsal anlamı sorgulayan bir iç seyridir. Bu çağrı, dıştan gelen bir ideolojik şekillendirme değil, içten gelen bir arayışa yöneliktir.

Din ve İdeoloji:

İki Ayrı Yolum Yolcusu

İdeolojiler hakikatle savaş halinde⁷. Din ise yalnızca bir inanç sistemi değil; medeniyet kurucu, ruhu inşa edici bir kaynaktır. Din, kalpten başlar ve topluma sirayet eder. Oysa ideolojik dönü-

şüm, değişimi sokakta başlatmak ister. Kalbi değişmemiş bir insanın eliyle yapılan her reform, zamanla zulme dönüşür. Din, önce insanı dönüştürür, sonra toplumu.

Gerçek inanç sistemi, bireyi de toplumu da aynı anda onaran bir çağrıdır. Statükoyu kutsayan biçimsel dindarlığın aksine, dinin hakiki yönelişi adaleti ve eşitliği yaşatan bir inşa sürecidir.

İdeolojinin dili öfke, yöntemi tahakküm, amacı hükmetmektir. Din ise bir davettir; sabırla, aşkla, ikna ile konuşur. Din farklılığa rahmetle yaklaşır⁸; ideoloji ise farklı olanı tehdit görür. Hakiki inanç sistemi insanı zincirlerinden kurtarır; sahte olan ise zincirleri süsler⁴. İdeolojiler kendi düzenlerini mutlaklaştırmak ister; din ise zaten mutlak olanın, yani aşkın hakikatin bir rahmetidir.

Hakikatin Yankısı

Bugünün dünyasında büyük ideolojik anlatılar çökmüştür. Komünizmin eşitlik ütopyası, kapitalizmin refah vaadi gerçekleşmemiştir. Devrimler hayal kırıklığına, ütopyalar distopyaya dönüşmüştür. Geriye kalan suskunluk, aslında ruhun çılgınlığıdır. Ve bu çılgılık, yalnızca hakikatle iştirilir.

İnsan bir izdir yeryüzünde, bir nefes gökyüzünde⁷. Bu nefes, insanın aşkın olanla bağını yeniden kurmasıyla canlanır. Din, çağları aşan bir hakikattir; ideoloji ise bir dönemin modasıdır. Din kalır, çünkü insanın özüne seslenir.

Modern insanın anlam krizinden kurtuluşu, bu hakikatin peşinden gitmekle mümkündür. Ve o hakikat, ne bir partinin, ne bir sınıfın, ne de bir ideolojinin malıdır. O, insanın içindeki derin sükûtta yankılanır. Din, modernliğin unuttuğu o en kadim soruyu yeniden sorar:

"Niçin yaşıyorsun?"

Bu soru, bütün çağların ötesinden gelen bir yankıdır. Ve bu yankı, hâlâ sürüyor.

Dipnotlar & Kaynakça

René Guénon – *Modern Dünyanın Bunalımı*

Cemil Meriç – *Bu Ülke, Mağaradakiler*

Rasim Özdenören – *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*

Dine Karşı Din'den ilhamla; fikir Ali Şeriatî'ye aittir.

Seyyid Hüseyin Nasr – *Modern Dünyada Geleneksel İslam*

Alasdair MacIntyre – *Erdem Peşinde (After Virtue)*

Sezai Karakoç – *İslam'ın Dirilişi, Diriliş Neslinin Amentüsü*

Yeni Bir İslami Söylem için Dağarcık: Boşluk

Dünyada iyi bir şeyler isteyen belki de hiçbir hareket boşluk gibi bir gündeme sahip olmamıştı. Bu yönüyle, boşluk, İslami söylemin de dağarcığında bulunması beklenecek bir kavram değildir. Ancak bugünün koşullarında boşluk son derece kritik ve önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

İslami söylem için yeni bir dağarcık teklif ederken “boşluk” gibi bir kavrama yer vermek, yazarı tarafından bile yadırganacak bir durumdur. Boşluk yeryüzünde yeni düzen ihdas etmek isteyen bir hareketin söyleminde yer almak bir yanda birçok kimse için kavram statüsü bile kazanamayacak bir kelimedir. Tarih boyunca eksikliği asla hissedilmemiş bir durumdur boşluk. İnsanoğlu her zaman devasa bir boşlukla çevriliydi ve onun için asıl olan hep imar etmek, bir yönüyle “doldurmak” idi. İnsanlar takribi 40 yıl öncesine kadar dünyanın hemen her köşesinde boşluğa sahiptiler ve onun farkında bile değillerdi.

Dünyada iyi bir şeyler isteyen belki de hiçbir hareket boşluk gibi bir gündeme sahip olmamıştı. Bu yönüyle, boşluk, İslami söylemin de dağarcığında bulunması beklenecek bir kavram değildir. Ancak bugünün koşullarında boşluk son derece kritik ve önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira küresel düzen; hayatın ve mekanın her anını ve yüzeyini dolduruyor, boş hiçbir alan bırakmıyor. Toprağın her santimi bir aitlik çerçevesine aktarılıyor. Ne insanlar ne hayvanlar varlıklarını yeni bir mekana taşıyacak boşluk bulamıyorlar. Dünyanın çok az bir kısmı tanımlanmaktan ari kalmış durumda. Her şeyden önce insan işi, elektrik mahsulü ışıkların aydınlatmadığı/kirletmediği çok az yer kaldı. İnsan gerçekten direksiz bir şekilde duran semanın haşyetini idrak edeceği bir dünyada değil. Sesin, gürültünün olmadığı yerlere gitmek için belki de saatlerce yol almak gerekiyor.

Sadece mekan, toprak değil beynimiz de boşluksuz bir hayatın içine itilmiş durumdadır. Sürekli bir görüntü ve ses işgali altındayız. Bunların sürekliliğini kaybetmesine izin verilmeyen maddi koşullar hayatın normali haline geldiler. Medya cihazları, reklam panoları; sokakta, çarşıda/AVM’lerde, toplu taşımada sürekliliği korunan bir mesaj dalgasını yayıyorlar. Çok tüket-

meli, tüketmedikçe güvensiz hissetmemiz gerektiği bu mesajın önemli bir kısmıdır. Ancak mesajın daha dikkat çekici bir kısmı daha vardır: boşluktan kaçınmalı, hayatımızı sürekli bu seslerin ve görüntülerin arasında geçirmeliyiz. Ancak bu sayede “yaşadığımızı hissedebilir”, dünya varmış diyebiliriz.

Boşluğu yok eden bir diğer unsur ise elbette betonlaşmadır. Sadece toprağı değil gökyüzünü de işgal eden betonlar varlığa beşik olacak toprağın her bir santimetresini sermayeye dönüştürüp nefes alabileceğimiz alanları yok etmektedir. Bir insanın başka bir insana rastlamadan, gözünü ve kulağını kirletmeden nefes alabilmesi için kilometrelerce yol kat etmesi gerekmektedir. Kent düzeni insanın sürekli sıkışık nizamda hareket etmesine, zihnen ve bedenen baskı altında yaşamasına sebep olmaktadır. Hayatın normali kabul edilen bu koşulların çok net bir sonucu vardır: hayatın ıslahı, aksaklıkların giderilmesi, insanın temizlenmesi ya da zihnini arındırması için bir alan kalmamaktadır. Sabahtan akşama değil günün her saatinde sürekli devam eden işgal ve kaçacak bir boşlu-

ğun olmaması insanın yaşadığı hayatı değiştirmesine imkan bırakmaktadır.

Çalışma düzenini de ekleyelim. Makinalar ve iletişim imkanları arttıkça azalması gereken çalışma sürelerinin, çalışma meşguliyetinin daha çok artması ve bunun ekseriyetle “tırışkadan işlerle” geçmesi de zamandan yana boşluk imkanını yok etmektedir. İnsanlar zihinlerini arındıracakları boşluk zamanlarından yoksun yaşamaktadırlar. İşlerin meşgul etmediği vakitlerin ise eğlence araçları, kablosuz kulaklıklar, herkesin meşrebine göre benimsediği sosyal medya platformları tarafından işgali hem de gönüllü işgali söz konusudur. “Tek rakibimiz uyku saatleri” diyen içerik üretme teknolojilerini piyasaya sunanlar bizlerin gönüllü olduğu bu işgalle hayatlarımızı aşındırmaya devam ediyorlar.

Şehirlerin nasıl yok olduğunu anlatan İbn Haldûn; boşluğun azaldığı, binaların dip dibe sokulduğu şehirlerde kapalı ve rutubetli alanların oluştuğunu ve hastalıkların buralarda doğup, yayıldığını anlatır. Bu tespiti sosyal zemine de uyarlayabiliriz. Boşluğun olmadığı mekanlarda barınan, çalışan

insanların sosyal hayatlarında zihni hasta eden düşüncelerin yuvalandığı, yayıldığı kapalı ve rutubetli alanlar oluşur. Şehir hayatının gayri insani koşulları buraları giderek daha zararlı hale getirir. Üçüncü sayfa haberlerinde görülen dünya büyük oranda bu boşluksuzluğun ürünüdür.

Bugün bireyin “kendi yaşamını inşa edebileceği bir alan”ı yoktur. Sadece yaşamı tüketmesi, sunulan kimlikler arasında seçim yapması beklenir. Zaman boşaltılmaz, mekân sessizleşmez, zihin dinlenmez. Sürekli maruz kalma hâli, bireyin düşünsel ve duygusal derinlik geliştirmesini engeller. Halbuki hem Doğu’nun hikmet mirası hem Batı’nın felsefi sorgulaması, insanın boşlukla ilişkisinin varoluşsal önemde olduğunu göstermektedir. Özellikle Çin’den İslam’a kadar bütün doğu düşüncesinde varlığın ve hikmetin zemini olan boşluk bugün yitirilmiştir. Boşluğu hem zaman da hem de mekanda yitirmiş olmanın bizatihi kendisi felaketlerin, yozlaşmanın, çürümenin zeminidir.

Kapitalizm ve onun nosyonuyla gelişen çalışma, eğitim ve sosyallik tıpkı şeytanın usulünde olduğu gibi insanı boş bırakmamaya, onu boşluktan uzak tutmaya programlıdır. Bu anlayış boşluğu vakit kaybetmek, amaçsız sarf etmek, tekinsizlik/güvensizlik içinde olmak şeklinde görür. İnsanın her an bu

düzenin mesajı altında kalmasını ister. Halbuki erdemler boşlukta edinilir hayatla boşluk arasındaki git-gel ile şekillenir. Kapitalizmin tanımladığı boşluk rahmete ulaşmak için bir imkandır. Bu yüzden kapitalist dünya boş duranı sevmez. Ürettiği yapay işler ve endişelerle sürekli meşgul olmasını ister.

Düşüncede ve mekanda boşluğun olmadığı bir dünya değil İslami hiçbir mücadele için elverişli değildir. Burada kendine yer bulan çürümeden başka bir şey değildir. Erdem ve hikmet içeren hiçbir çağrının boşluksuz bir dünyada bırakın kök salması işitilmesi bile imkansızdır. İnsanların vakitten yana mekandan yana boşluk bulamadıkları hayatlar dönüp kendilerini ıslah etmelerine, hayatlarındaki kötü varlıklardan uzaklaşabilmelerine engel olmaktadır.

Bu veçheden bakıldığında “boşluk” bir kavram olarak İslami mücadeleye son derece somut bir gündem sunmaktadır. Boşluk kavramı İslami mücadelenin büyük devrim fikirlerinden, yeryüzünün tamamında İslam’ın hakimiyetinden önce zamanda ve mekanda boşluk açmanın yollarını araması gerektiğini öğretmektedir. Bununla beraber İslam’ın farzları, vacipleri, sünnetleri, ibadet düzeni ile boşluk inşa etmeye son derece elverişli olduğunu göreceğiz. Bu görüş “neden İslam?” sorusu için pratik bir cevap

teşkil edecektir. En azından muhatapların zihninde hafif de olsa bir onaylama hissi oluşturacaktır. Şu şekilde küçük bir pratik yapabiliriz: “soru: Neden İslam?”, “cevap: çünkü İslam boşluk üretir, boşluğu korur”.

Boşluk, dağarcık yazılarımıza konu olan diğer pek çok kavram gibi İslami mücadelenin nerede takıldığını, neden ilerleyemediğini ya da bir varlık gösteremediğini anlamamızı sağlamaktadır. Hayatın içinde boşluğun yok edildiğini, boşluğun insan için hayati bir öneminin olduğunu kavrayamayan; boşluğu işgal eden kanallarda dolaşan İslami söylemin, buralarda kaldıkça boğulmaya mahkum olduğunu bu kavramdan öğreniyoruz. Şu zamanın düzenine, onun iğvasına karşı boşluk üretmenin en öncelikli ödevlerden ve bu ödevi yerine getirmediğe kurtuluşun imkansız olduğunu da bilgi dünyamıza ekleme fırsatını yine bu kavramla buluyoruz.

İnsan ya Dine ya da İdeolojiye Tabi Olur

Din nedir ?

-Din; arapça **deyn** kökünden masdar / isimdir. Kur'an'da 92 yerde geçer. Yönetme-yönetilme, itaat, hüküm, tapınma, tevhid, İslâm, şeriat, hudûd, âdet, ceza, hesap, millet manasında kullanılır.

Dinlerin Sınıflandırılması.

-Din'i kaynağına göre ilahi ve beşeri olmak üzere 2 ana kategoriye ayırabiliriz. Beşeri olanı da Muharref dinler ve ideolojiler olarak ikiye ayırabiliriz. Aslında son söyleyeceğimi başta söylersem daha anlamlı ve anlaşılır olacaktır. Üç türlü din vardır: 1- Hak din **İslâm** 2- **Tahrif edilmiş bozulmuş** dinler 3- Din karşıtı veya dinden esinlenilerek icat edilmiş uydurulmuş batıl dinler veya ideolojiler.

-Kur'anda "Allah katındaki din" (Âl-i İmrân 3/19), "dosdoğru din" (Rûm 30/30), "hak din" (Tevbe 9/33; Feth 48/28; Saf 61/9) tabirleri yer alırken bu son âyetlerde bütün dinlerden, Âl-i İmrân sûresinin 85. âyetinde de İslâm'dan başka dinden söz edildiği, böylece İslâm dışındaki inanç sistemlerine de din denildiği görülür. Buna göre kaynağının ilâhî olması ve orijinalitesini koruması sebebiyle İslâm hak dindir. Diğer dinlerden ilâhî vahye dayanmayanlara "bâtıl dinler", ilâhî vahye dayanmakla beraber aslî şeklini koruyamamış olanlara da (Hristiyanlık ve Yahudilik) "muharref dinler" denilmiştir. Uydurulmuş sistemlere ideoloji denir. İslâmî kaynaklarda vahye dayanan dinler için "**milel**", bâtıl dinler için "**nihal**" kelimeleri de kullanılır.

-İnsanlar nasıl bir hayat yaşayacağına karar verip tercihini yapmasına göre ya ilahi olan İslâmı veya diğer muharref dinleri veya ideolojileri tercih ederler.

-İslâm **literatüründeki din kavramının şöyle guruplandırabiliriz:**

1. Ceza (karşılık), mükâfat, hüküm, hesap. Fâtîha (1/4), Nûr (25). Manasında kullanılmıştır.
2. Üstün gelme, hâkimiyet, zelil kılma, zorlama. Nahl (52)
3. İtaat, teslimiyet, hizmet, ibadet. "Allah sizin için din seçti" Bakara (2/132).
4. Âdet, yol, kanun, şeriat, millet, mezhep. "Benim mezhep ve meşrebim budur" manasındadır.
5. Öte yandan Kur'an-ı Kerîm'de

din kelimesi hem ulûhiyyeti hem de ubudiyyeti ifade etmektedir. Buna göre din, Hâlık ve Mâbud olan Allah'a nisbetle "hâkim olma, itaat altına alma, hesaba çekme, ceza-mükâfat verme"; mahlûk ve âbid olan kula nisbetle "boyun eğme, aczini anlama, teslim olma, ibadet etme"dir. Nihayet din bu iki taraf arasındaki münasebeti düzenleyen kanun, nizam ve yoldur.

-Bir dinde üç ana vurgu gereklidir.

Bunları yerine getiremiyorsa o din eksiktir, yetersizdir, boştur. Tevhid, Nübüvvet ve Mead. Şöyle açabiliriz;

1-Yaratıcı ile irtibatın nasıl olması gerektiği ilkeler sistemi, itikat, inanç ve ibadet,

2-Peygamberler örnekliğinde insanın insanlarla ilişkileri yani adalet, muamelat, hukuk sistemi,

3-İnsanın bulunduğu, yaşadığı ortamı kainatı ve tabiatı yaşanır kılma ve muhafaza etme sistemi.

Tüm bunların sonunda hesap verirlilik ödül veya ceza boyutu. Hesap günü gerçeği.

-Kur'an-ı Kerîm'de İslâm dışındaki inanç sistemlerine, hatta müşriklerin inandıklarına bile din denilmektedir. Kâfirûn 109/6). "Sizin dininiz size bizzim dinimiz bize." Karşıdaki batıl din .

-Dinin Kaynağı

İslâm inancına göre dinin menşei ve yaratıcısı Allah'tır. Tek sahih din İslâm'dır. Allah'tan gelmiş ve safiyetini koruduğu sürece yürürlükte kalmıştır. İlk insan aynı zamanda ilk peygamberdir ve kendisine bildirilen din de İslâm dinidir. İnsan dinsiz olamaz. Allah'ın varlığı, birliği, zât ve sıfatları açısından O'nun mükemmelliğiyle nübüvvet ve âhiret inancı gibi temel itikadî ana prensipler sabittir. Peygamberlere göre bazı Şeriat -Hukuk sisteminde değişiklikler vardır. Bundan dolayı Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e (SAV) kadar bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin ortak adı İslâm'dır. Ancak tarihin akışı içinde insanlar hak dinden uzaklaşmışlar ve beşerî zaaf neticesinde dinde meydana getirilen tahrif ve dejenerasyon sebebiyle Allah peygamberler göndererek insanları ya önceki nebinin dinini aslî şekliyle devam ettirmiş veya yeni bir şeriatle göndermiştir. İnsan başlangıçta Allah tarafından "en güzel kıvamda" yaratılmıştır. (Tîn

95/4).

Hız. Âdem'den itibaren bütün insanlar, Allah tarafından gönderilen tevhid dininin esaslarını kavrayıp benimseyecek ve hayatlarını bu esaslara göre düzenleyecek seviyede zihnî, ruhî ve bedenî kapasiteye sahip kılınmıştır.

Dinin Önemi. Yaratılış itibarıyla insan Dine muhtaçtır. Din, insanı hem içten hem dıştan kuşatan, onun düşünce ve davranışlarında kendini gösteren bir disiplindir. Kişi tarih boyunca kendisinin insanüstü bağları bulunduğu, ihtiyaçları için onu aşan bir yüce kudrete yönelmesi gerektiğini düşünmüştür.

-İnsanın yüce bir kudrete gönülden bağlanması onun gücüne güç katar; dua, niyaz, iltica insanı ulvileştirir. Allah sevgisi ve korkusu iki yönden insanın ruhî ilkeliliğini giderir, ona kuvvetli bir irade ve sağlam bir karakter kazandırır. Böyle kimselerin içinde yer aldığı toplumlarda fazilet yarışı başlar. Yani "Hayırdan yarışın" ilkesi. Din insana hem içgüdülerinin ve madde âleminin esiri olmadığı, hem de sonsuz sınırsız bir özgürlüğe sahip olmadığını verir. Kişi bencil duygularına, canlı ve cansız tabiata değil yalnız her şeyin sahibi olan Allah'a boyun eğecektir. Dinin bu telkini insana gerçek hürriyet ve bağımsızlığını kazandırır. *Allah'ın kulu ve kölesi olanlar, insanların ve sistemlerin kulu ve kölesi olmazlar.*

-Din, fertleri mukaddes duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştiren bir güçtür. Toplumlari yüceltir ve geliştirir. İnsan sınırlı varlıktır ve öyle olmalıdır. Adeta içimizdeki rehberdir, polistir, frendir. Din hakim olmazsa ahlâkî ve hukukî suçlar artar ve ahlâk için yaptırım gücü kalmaz.

-Dindeki âhiret inancı, uhrevî sorumluluk şuurunu verir, ahlâkî gelişime katkıda bulunur, ölüm korkusunun insan psikolojisi üzerindeki olumsuz etkisini önler. Âhiret inancı, insanın içindeki ebediyet duygusuna cevap verir. Bu dünyanın geçici ve bir imtihan mahalli olduğunu hatırlatır.

-İSLAM : Allah tarafından tespit edilip mukaddes kitabında zikredilen tek din İslâm'dır. (Âl-i İmrân 3/19, 85; Mâide 5/3; En'âm 6/125; Zümer 39/22; Saf 61/7; Hucurât 49/17; Tevbe 9/74).

-Günümüzde yaşayan dinlerin isimleri, genellikle kutsal kitaplarda yer

Din, fertleri mukaddes duygu, ortak şuur ve vicdan etrafında birleştiren bir güçtür. Toplumlari yüceltir ve geliştirir.

alan veya kurucularına verilen isimler olmayıp sonradan isimlendirilmiştir.

İlahi dinleri tahrif ederek uydurulmuş dinler

- Şintoizm (Japonların dini), -Konfüçyüsçülük (Çinlilerin dini), Taoizm, Hinduizm, Budizm, Sihizm veya gürmet, Mazdekizm (Zerdüş'tün dinine, Ahura Mazda'yı tek yüce tanrı kabul ettiği için Mazdekizm denilir) -Mecusilik; (İran'da Sâsânîler'in resmî dini, Zerdüştilik'le Zervanizm'in birleştirilmesiyle oluşan dindir)

-Yahudilik; Judaism, yahadut şeklinde de ifade edilir. Uydurulmuş Tevrat üzerinden dünyayı zulme düşürmektedir. Kendilerinin haşa Hz. Havva ile Şeytanın birleşmesinden meydana gelen, ana soyundan Yahudi olunan, diğer ırkların onların hizmetçisi ve eşekleri olarak kabul edilen ırkçı zalim bir dini akımdır.

-Hristiyanlık (Christian) adının kökü Yunanca "christos" (yağlanmış) kelimesine dayandırılır. Hz.Davuda izafe edilir. Hristiyan adı ilk defa Ignatius (ö. 107) zamanında, kilisece Hz. İsa'nın mesihliğine dayanan bir tabir olarak kabul edilmiştir. Yani Pavlusun ilkelerini belirlediği, insanın zevklerine göre uyarlanmış aynı zamanda din sosu vererek oluşturulmuş sözde ruhani ve sevgiye dayalı olduğu iddia edilen ancak öyle olmayan heva ve hevesin ilahlaştırıldığı ve yönetsel olarak ta bir sömürge düzeninin adıdır.

İDEOLOJİLER

-İdeoloji: Belli bir kişi, gurup, ulus veya toplum tarafından savunulan, kendine özgü bir kimlik, toplum ve yönetim biçimi sunan, bunun için de belli hedefleri, amaçları gerçekleştirmek iddiası olan fikirler ve düşünceler bütünüdür. İnsanların fitri olanı değil de, aklını ilahlaştırarak, nefesine, heva ve hevesine uygun olanı seçip tercih ederek, bölgesel farklılıklar gösterse de oluşturulmuş düzenlerin ortak adıdır.

-İdeoloji; bir şeyi dünyevi zihniyet ve kimlik yapmaktır. İdeolojiler ad olarak vardırlar, değer olarak yokturlar. Bir şeyi ideoloji yapmak, o şeyin gerçekliğini çarpıtmakla ve asıl mecrasından saptırmakla olur.

-İdeoloji, düzenini yönetici elitler aracılığıyla sürdüren insan mahsulü bir sistemdir. Yeryüzünde cenneti oluşturup ahiretin bir kenara itildiği hesap verilmekten uzak dünyalı sistemlerdir.

-Din ve dini unsurlar ideoloji yapılsa, din kirletilir, dinin gerçekliğinden, asıl anlamından ve amacından saptırılır. Saptırma, insanı yanıltır, ona "yanlış bilinç" aşılar ve bu da imtihanı kaybettirir.

-İdeolojiler nereden ve nasıl çıkmıştır? Kaynağı nedir?

-İslamın hakikati ve ilkeleri, insanlık tarihinde toplumsal ve siyasal iktidarlar tarafından yüzlerce kez başkalaştırılmış ve kendi otoriteleri için bir araç olarak kullanılmıştır. Hak din, hakikatından saptırılarak değişim ve dönüşüme uğratılmıştır. Fitraten doğru olan bozulmuş, onun yerine nefsin, hevanın, şehvetin istediği tercih edilerek adeta dine karşı din oluşturulmak suretiyle dini içerikler ideolojileştirilmiş ve bu haliyle çarpıtılmış ve özünden uzaklaştırılmıştır. Tecrit edilmiş reel din, bir sosyo-politik egemenlik kurma aracı haline dönüştürülerek ideolojiye evrilmiştir. Gerçekte amaç iktidar sağlamak olduğu halde, din bir kılıf olarak işletilmiştir ne yazık ki. Bütün bunları günümüz modern dünyasında da görebilmekteyiz. İslamın ilkeleri söyleyende tezahür etmiyorsa ahlak olarak görülüyorsa tezat vardır.

-Dinin ideolojileştirilmesi, ideolojik bir niteliğe ve işlevselliğe büründürülmesidir. Hakikatte bireysel ve toplumsal kurtuluş/esenlik vesilesi olması gereken din; temel öz, anlam ve ruh itibarıyla yok edilerek, zulmün, haksızlığın, sömürünün, zulme ve sömürüye karşı sessiz kalmanın vb. bir aracı haline getirilmiştir.

-Son 150 yıldan bu yana Batı Emperyalizmi kendi çıkarlarını kollayıp artırmak amacıyla doğu islam coğrafyasını "böl-parçala-sömür" yaklaşımıyla perişan etmiştir. Batılı akıl Müslüman toplumları birbirine kırdırmak için ihraç ettiği "ideoloji" ve "ideolojik kişilik" olgusu, toplumların entellektüel yapılanmalarında dinin/İslamiyetin bir "ideoloji" ve dindar/müslümanın da bir "ideolog / ideolojik insan" tiplemesine dönüştürülmesini hedeflemiştir. Dinin özünden ve bu bağlamda adalet değerinden uzaklaşılmasına, dini algının bir çıkar/iktidar/şiddet/çatışma aracı haline dönüştürülme sine ve günümüzdeki çeşitli yapılanma bölünme ve trajik/dramatik realitenin gerçekleşmesine yol açmıştır.

-Halkı Müslüman olan toplumlarda "özgürlük" ve "bireysellik" kavramı öne çıkartılmış, insanın bir değer olarak yalnız ve tek başına var olduğu, özgürlüğü

dinden, İslamdan soyutlanma anlamında tezahür ettiği ve insanı kalabalıklar içinde yalnızlığa ittiğini, toplu ve toplumsal hareket etme psikolojisinden çıkartarak egoist, bencil insan karakterine dönüştürerek böylece hegemonik sömürgeci yapıların "böl parçala yut" politikasına uygun insan karakteri inşa etmiştir. Halbuki insan toplumsal bir varlıktır. Birlik beraberlik adalet ve paylaşımcı bir ortamda yaşayabilir. İnsan sadece kendi kendine yeten bir varlık değildir.

-İnsanın önündeki engeller kaldırılarak, Hakla Hakikatle fitratla yüzleşmeli ve iradesiyle, hür düşüncesiyle tercih edebilme imkanı sunulması gerekir. Nitekim her insanın İnanç hürriyeti (Dinin korunması), Yaşama (Can emniyeti), Namusun-Neslin, Aklın ve Malın korunması (Mal emniyeti) gibi temel insani hakları vardır.

Günümüzdeki bazı çağdaş ideolojiler şunlardır;

-**Sekülerizm:** Hayatı dinden uzak temeller üzerinde yükseltmek, yahut din ile hayat arasında tam bir ayırıcı çizgi ortaya koymaktır. Dinin hayatın dışına itilmesi, insanoğlunun nasıl yaşamasının kurallarını kendi hevasıyla ortaya koyduğu prensipler çerçevesinde tanzim etmesinin adıdır. Hedefi insanları ahiret ile ilgilenmekten alıkoyup yalnızca dünya hayatı ile ilgilenmeye yöneltmek olan sosyal bir harekettir. Dinsiz bir hayatın süslü ifadesidir. Bizim hayatımıza din ve Allah karışmasın demektir.

-**Hümanizm;** Türkçe anlamı insancılıktır (human) İnsanmerkezcilliktir. Yani tanrımerkezcilik geri plana atılır ve bir anlamda reddedilir, insanmerkezcilik esas alınır. Bir fiilin değerlendirmesinde "tanrının hoşnutluğu değil, "insanın faydası/ hoşnutluğu" esastır. Bu açıdan da sekülerizmle sıkı bir ilişkisi vardır. Yine kanunların düzenlenmesinde tanrımerkezciliği değil, insanmerkezciliği önerir. Belirli toplulukların ortak inançlarını, normlarını ve dilini sembolize ederek güya insan sevgisini bayraklaştırarak arka planda dinsiz, inançsız, cinsiyetsiz, idealsiz, fıkirsiz, insani özelliklerini kaybetmiş sadece siyasi sistemin yönetici erkin ayakta kalmasına ve devam etmesine yardımcı olan bir sistemdir.

-**Demokrasi;** Ey Tanrı! Bizi yaratıp yaratmadığını kabul etsekte etmesekte, vevlki sen yarattın, sen bizim dünyada nasıl yaşayacağımıza karışma ona biz karar verelim. Biz aklımızı, bilginlerimizi, liderlerimizi, krallarımızı, meclislerimizi, atalarımızı, Tanrı, İlah, Rabb edindik. Bizim şeriatımızın (Hukuk sistemimizin) ilkelerini biz veya vekillerimiz belirler, bizde uyarız. Kurallar, ilkeler bazen hoşumuza gitmezse, zevkimize menfaatimize göre esnetiriz ve değiştiririz. Demokrasi dindir, batıl bir dindir, ideolojidir. Aslında demokrasi toplumsal ve kurumsal baskı

ile kabul ettiği sisteme ilave olarak, herkesin kendini İlah ve Rabb ilan etmesidir. Sekülerizmin yönetsel şeklidir. Rahmetli Necip Fazıl, “Demokrasi 51 delinin 49 akıllıya hükmetmesidir” der. Ne güzel özetlemiş, demokrasi keyfiyetin değil kemmiyetin sayının, çoğunluğun hevasına aklına tabi olma durumudur.

-Ulusalçılık; Ulus devlet ve ırkçı ulus kimliğini öne çıkaran ve bu çerçevede örgütlü bir yapı sunan sistemin adıdır. Büyük aklın, toplumları ırk temelli parçalara bölerek yönetme şeklinin adıdır.

-Siyonizm; Hz. Musaya gönderilen dinin tahrif edilmiş bir şeklini kendi hevaları ile uydurdıkları tevrata dayandırarak ve de katı ırkçı bir özellikte zulüm aracı olarak kullanıp insanlığa dayatılan dünyanın ve tüm insanlığın başının belası olan bir sistemdir. Yahudi ırkını özel kabul edip diğer tüm insanları hizmetçi köle ve hayvan olarak gören zihniyetin adıdır. Kan, vahşet, zulüm ve barbarlık temelli bir terörist yapının adıdır.

-Liberalizm; Herhangi bir fikir ve dini sınırlamanın olmadığı başkasının özgürlüğünü çiğnemenin istediğini istediği gibi yapma ve yaşama düzeni. ‘Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler’ görüşüdür. Kapitalistlerin insanları istedikleri gibi kullanma ve yönetme sisteminin adıdır. Liberalizm, sosyal bilimler bağlamında kişisel din ve baskılardan uzak sınırsız özgürlük, özel mülkiyet ve ekonomide asgari hükümet müdahalesini vurgulayan bir inanç sistemini ifade eder. Bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesinin toplumun tamamı için en iyi sonuçlara yol açacağı fikrine dayanır. Kapitalizm denen ekonomik sömürü sisteminin ayakta kalması toplumları uyuşturarak uyguladığı yönetim şeklinin adıdır.

-Faşizm; “Faşizm” etimolojik olarak İtalyanca “fascismo” kelimesine dayanır. Latince “fascies” kelimesinden türetilmiştir. “Fascies”, Roma döneminde kullanılan bir sembol olup, bir demir sopanın etrafına sarılmış kırbaç ve içinde bulunan balta ile birlikte otorite ve gücü temsil etmek

için kullanılırdı. Belli bir liderin ve ekibinin düşüncesinin ve ilkelerinin topluma dayatılarak iktidarı sürdürme ve yönetme tarzı. *Otoriter devlet üzerine kurulu olan radikal ve aşırı milliyetçilik ideolojisinin adıdır. Faşizm*, toplumu baskı altında tutan bir siyasi ideoloji ve harekettir. İtalyan diktatör Benito Mussolini tarafından 20. yüzyılın başlarında geliştirilen ve benimsenen faşizm, totaliter bir devlet yapısını ve güçlü bir lider figürünün egemenliğini öngörür. Faşist ideoloji, milliyetçilik, ırkçılık, otoriterizm, şiddet, terör, militarizm, anti-demokrasi ve anti-komünizm gibi özelliklere dayanır.

-Marksizm; Marksizm, ideolojik alanda esas olarak sınıflar savaşını teorisini ortaya atan ve bu savaşımın zorunlu sonucu olarak proletarya diktatörlüğüne ve oradan da toplumsal eşitlik ve özgürlük dünyası kabul edilen komünizme varılacağını öngören bir öğreti olarak tanımlanır. Ekonomik olguların dışında olan bütün toplumsal olgular, “gölge olgular” niteliğindedir. Marksizm, bir siyasi felsefe ve sosyoekonomik analiz yöntemidir. Tarihsel gelişimi analiz etmek için diyalektik ve materyalist bir yaklaşım olan tarihsel materyalizmi kullanır; bu yolla sınıf ilişkilerini, toplumsal çatışmaları ve toplumsal dönüşümleri inceler. Maddeci ve dünyevi olup güya toplumsal eşitlik ilkelerine dayalı eşit üretim eşit paylaşım ve mülkiyet hakkının sadece devlete ait olduğu proleter ve sınıfsal bir yönetim şeklidir.

-Kapitalizm; Paranın, para sahibinin iktidarı. Kapitalizmin merkezinde, klasik iktisat teorisinin ‘homo-economicus’ olarak isimlendirdiği ‘makineleşmiş bir insan’ yer alır. Bu insan, tüketici olarak fayda maksimizasyonuna, üretici olarak da kâr maksimizasyonuna şartlanmıştır. Daha doğru ifade şu: Kapitalist toplum, yalnızca iktisadî çıkar kaygısıyla hareket eden, imkânları elverdiği ölçüde ‘çok kazanma hırsı’ taşıyan ve sürekli rasyonel düşünen bireylerden oluşmaktadır. ‘Sistem’i ayakta tutan, ‘özgürlük! ortamında

faaliyet yürüten akılcı! bireylerin ‘kazanma hırsı’dır. Önce ihtiyaç oluştur sonra onu üret sat tüketir akabinde tekrar başka ihtiyaç oluştur tekrar üret sat. Bu durum artarak devam etsin. Kazanan hep kapital sahibi olsun kaybeden hep sanal ihtiyaçlarının peşinde koşan tüketici insan olsun.

-Sosyalizm; Kapitalizme tepki olarak karşı tarafta ortaya çıkan ve bireyin çıkarları ile ‘toplumun genel çıkarları’ çelişmektedir diyerek Devletin temel görevi toplumun genel çıkarlarını maksimize etmek, iktisat alanını denetim altında tutmayı mümkün kılacak ‘eşitlikçi bir düzen’ kurmaktır fikrine sahip devletçi statükocu bir sisteminin adıdır.

-Makyavelizm; Ahlakla karşı menfaati önceleyen bir yaklaşımı benimsemenin adıdır. Makyavelizmin bazı ilkeleri şunlardır; “Amacınız haklı olmak değil, haklı gibi görünmek olsun.” “Sonuçlar her zaman araçları haklı çıkarır.” “Zafer, tüm vasıfları taşıyanların değil, zafer kazanmaktan başka hiçbir şey düşünmeyenlerin dir.” Davranışlarında ve devlet yönetiminde siyasi ahlaktan uzak yaklaşımı benimsemenin adıdır. Siyasi ekonomik ve sosyal alanda amaç için her türlü araç mübahır, meşrudur, yapılabilir düşüncesidir. Hedefe götüren her yol mübahır. Güce dayanan ulusal devlet düşüncesidir.

Sonuç olarak;

“Din, ideolojiye dönüştürülünce kirlenir ve işlevini kaybeder hatta kirliliği ürünler üreten işlev görür.”

“Bir ülkede yoğun dinsel empoze edilmesine rağmen kirlilik kol geziyorsa bunun tek nedeni vardır; orada dinin, ideolojileştirilmiş olmasıdır.”

Netice olarak merhum Muhammed Kutub’un şu tespiti her şeyi özetliyor ; “Akıl dediler, tabiat dediler, insan dediler, ilim dediler... İşin başında akıllarına gelen her şeyi söylediler... Vardıkları nokta; Huzursuzluk, delilik, yok oluş, hayret, psikolojik hastalıklar, intihar, alkolizm, suçluluk, çözülüş ve fitratı tanımaz hale getiren başkalaşım... Siyasal, Ekonomik ve sosyal hayatın bütün alanlarında ahlaki, fikri ve ruhi çöküş Ve bu çöküşün hem fertler, hem topluluklar, hem milletler ve hem de devletler düzeyinde eşit olarak görülmesi.... Sonunda insan, gündüz maddi üretim için çalışıp duran bir alet, geceleyin ise kaba ve hissi dünya metaini araştıran, ipten boşalmış bir hayvana dönüştü. Hayvanların bile tenezzül etmeyeceği bir müptezellik sapıklık arama noktasına kadar düştü.”

Yani insanoğlunun önünde iki seçenek vardır: Ya tek Hak din olan **İslamı** seçerek Allaha teslim olacak ve kurtulacak ya da tahrif olmuş veya uydurulmuş bir din veya ideolojinin tuzağına düşerek kaybedecektir.

Bir İdeoloji Olarak İslamcılık ve İslami Hareket

İslamcılık bir ideoloji midir? Elbette; hem de tamı tamına. Bir düşünce veya fikriyata ideoloji denilmesi için şu asgari şartları taşıyor olması lazım gelir: Sistemli olmalıdır. Sistemden kasıt bütünselliğini oluşturan cüzlerin birlikte, uyumlu ve tam olmaları gerekir. Sonra; Yönlendirici olmalıdır. Müslüman bir zihinle iddiacı ve davetçi özelliği öne çıkmalıdır; zira bir gaye ve hedef üzere yola çıkılmıştır ve yol boyunca cezbedici ve tahrik edici bir çağrısı vardır. İlave olarak; toplumsal ve evrensel olmalıdır. Menbaı, içinden çıktığı toplum olmakla birlikte mesajı bütün insanlığa ve bütün coğrafyalara. Milletten Ümmete doğru bir süreci hedefler. Son olarak da; kalış noktası ve isnadı İslam olmakla birlikte başta sömürgeci, ırkçı, emperyalist hedefler gözetleyen gayrı insani bütün ideolojilere refleks halinde karşı bir duruşu temsil etmesi gerekir.

Bu çerçevede İslamcılık; **islam'ın sadece bireysel yaşamı değil, toplumu, devleti ve dünyayı da islami değerlere göre düzenlemeyi savunan; zulüm üzere kurulu bütün ideolojilere karşı mazlumları temsil eden bir fikriyattır.**

Bu manasıyla İslamcılık ideoloji tanımıyla birebir örtüşmektedir; zira İdeoloji, özellikle tamamen epistemik olmayan nedenlerle bir kişi veya grup tarafından benimsenen inanç veya felsefeler kümesidir.

İdeoloji, bir fikrin "**Loji**" haline getirilmiş durumudur. **Loji/ Logos**; malum olduğu üzere **Yunancada** mitos/ mit/ inanç kelimesinin karşıtı olarak kullanılmış; Bilim, söz, akıl, öğreti manalarına gelir. Mitostan logosa geçiş, inançtan akılcılığa çıkış olarak değerlendirilmiştir. Bir başka ifadeyle hurafecilikten bilimselliğe geçiş. Bu manasıyla "**ideoloji**" bir fikrin, bir düşüncenin mantıksal bir temele dayandırılması veya bilimsel, ilmi bir çerçeveye oturtulması veya bir paradigma/öğretiye dönüştürülmesidir.

İdeoloji kelimesinin Türkçedeki karşılığına şu kelimeler denk gelebilir: **Öğreti, Düşünce Sistemi, Dünya Görüşü, Fikir Akımı, Mefkure, Ülkü.**

Arapça karşılığı ise: **ideoljiya, menzumatün fikriyetün/ düşünce sistemi, rü'yetün kevnîyetün/ dünya görüşü** gibi ifadeler kullanılır.

Özetle İslamcılık, **İslamın inanç, hukuk, ahlak, iktisat, siyaset ve sosyal boyutlarını dikkate alan bir sistem olduğunu savunur ve insanlığı ebedi kurtuluş için bu sisteme davet eder.**

İslamcılık; II. Meşrutiyetle birlikte

ortaya çıkan kurtarıcı bir öğreti olarak kabul edilebilir. Hasta adam Osmanlı'nın nasıl kurtarılacağı tartışmalarında ortaya konulan üç ideolojiden birisidir İslamcılık. Türkçülük ve Batıcılık'ın alternatifi bağlamında üçüncü bir öğreti olarak sunulmuştur: Özelde Osmanlı'nın genelde ise Ümmet'in kurtuluşunun tek çıkar yolunun İslam'ın yeni bir yorumla yeniden dünya sahnesine sunulması olayıdır. Yeni bir "yorum" yani tecdid manasında İslami değerlerin aslına bağlı kalarak güncellenmesi öğretisidir. Bir başka ifadeyle Hz. Peygamberin bıraktığı yerden; saf ve orijinal haliyle bugüne uyarlama çabasıdır. "Her asırda bir müceddid" mefhumunca 19. Asrın İslami tecdidini ifade eder; o günün alim ve mütefekkirlerinin ümmetin kurtuluşunu bu yenilenme/ tecdid öğretisiyle yeniden dünya sahnesine çıkışına ve insanlığa yüksek bir özgüvenle seslenişine işaret eder. Bunun en açık delili olarak M. Akif'in şu sözdür: Asrın idrakine söyletmeli İslam'ı.

İslamcılık'ın pek çok zamanda ve ortamda tartışıldığını, lehinde ve aleyhinde çokça kitapların, makalelerin yazıldığını, pek çok söyleşi veya konuşmaların olduğunu biliyoruz. En sağlam ve bir yönüyle de en zayıf olumsuz eleştirinin İslam kelimesine eklenen "cılık" ekinde kaynaklı istiskal, tahfif ve küçümseyici manalarının oluştuğu suikastıdır. Güçlü bir delil gibi görünmekle birlikte hafif bir dokunmayla bunun aksine güçlü bir delile dönüştüğünü görebiliriz. Çünkü "cılık", Türkçede bolca kullanılan ve daha çok da "aidiyet"i ifade eden tamamlayıcı bir ektir. Bankadan bankacılık, fırından fırıncılık, hayvandan hayvancılık, halktan halkçılık gibi. Bu ek bazen "cıl" ekiyle yer değiştirebilir: İnsandan insancıl yani insani olan gibi.

İkinci bir olumsuz eleştiri ise İslamcılık'ın modern veya türedi olduğu meselesidir. Çoğu zaman modern, çağdaş, çağcıl, asri ile modernist terimleri karıştırılır. İslam, sabitelerinin yanında hareketli, değişimci ve yenileyici özellikleriyle insanlık tarihindeki tek hayat nizamıdır, diyebilirim. Bu yapıyla İslam şartlara, imkânlarla ve zamana göre sabiteleri üzerinde durarak kendisini uyarlar. Buna Müslüman âlim ve mütefekkirler "tecdid" demişlerdir. Dolayısıyla İslam her dönemin çağdaşıdır; değişkenleri vasıtasıyla kendisini çağa uyarladığı gibi sabiteleri vasıtasıyla da çağı kendisine uyarlar. Çağa konuşur ve çağı konuşturur. Bu bağlamda İslamcılık evet modernidir ve çağdaştır; çağa söz vardır ve çağı kendisine muhatap kılar.

Bir önemli olumsuz eleştiri de İslam-

cılık isminin başkaları tarafından etiketlenildiği ve İslamcılar da bunu kabullendikleridir. Bu da doğrudur ve tarih boyunca da bu tür yakıştırmalar olumlu veya olumsuz hep yapılmıştır. Bazen isim fikrin, olayın önüne geçer; bazen de fikir, olay ismin önüne geçer, onunla bilinir. Cemal vakasındaki "cemel" olayın önüne geçmiştir keza "Kerbela" bir olaya etiket olmuştur. Kur'an, İsa Nebiye inananlara Nesrani sıfatını yükledi ve Hristiyanlar da bunu kabul ettiler. Batı oryantalizmi Müslümanlara "Muhammediler" etiketini yapıştırmaya çalıştı ama Müslümanlar bunu kabullenmediler. Seksenli yıllarda İslamcılar için "radikal", "cumasızlar", "Humeynici" "mürteci" gibi etiketler üretildi ise de bunlar pek itibar görmediler; bugün neredeyse bunları kullanan kalmadı. Ancak İslamcılık, İslamcılık özellikleri ve tanımı itibarıyla rağbet gördü ve pek çok Müslüman bu öğretiyi benimsemek ve savunmakta bir beis görmedi. Nitekim İslamcılık üzerine araştırma yapan görüş ve yelpazedeki insanlar İslamcılık tanımı ile o günün İslamcılarının düşünceleri, arzuları ve hayallerinin örtüştüğünü ortaya koydular. Bunlardan mesela İsmail Kara'nın tanımı şöyledir: "İslamcılık, 19.-20. Yüzyılda İslam'ı bir bütün olarak (inanç, ibadet, ahlak, felsefe, siyaset, eğitim) yeniden hayata hâkim kılmak ve akılcı bir metotla Müslümanları, İslam dünyasını batı sömürsünden, zalim ve müstebit yöneticilerden, esaretten, taklitten, hurafelerden kurtarmak, medenileştirmek, birleştirmek ve kalkındırmak... için yapılan siyasi, fikri ve ilmi çalışmaların, arayışların, teklif ve çözümlerin bütünü ihtiva eden bir hareket olarak tarif edilebilir"

Ali Bulaç ise şöyle tarif eder İslamcılık'ı: "İslamcılık; kültürel, politik ve sosyal önder zümresinin- ki bunlar belli iddia ve taleplerle farklı etkinlik alanlarında ortaya çıkarlar- islamiyetin manevi, ahlaki, kültürel ve sosyal değerlerine uygun bir dünyanın kurulmasını sağlamaya çalışmaları ve bu uğurda çeşitli alanlarda ve düzeylerde cehd göstermeleri olarak tanımlanabilir"

Bir tanımlama da Kürşat Atalardan: İslamcı, dini siyasal bir ideoloji olarak algılar. Bir başka deyişle İslamcının bir (İktidar)devlet talebi vardır. İslamcı moderniteye karşıdır ve onun bu tutumu nassçı bir zemine oturur. İslamcı geleneği eleştirir, temel dinsel ilkelere hareketle gerçek hayatın sorunlarına çözüm bulmaya çalışır. İslamcı araç- amaç ilişkisini özden görür ve pratiğin, dinin ilkeleriyle uyumlu olması gerektiğine inanır"

Son bir tanım ise H. Kemal Karpat'a

ait: “İslamcılık/ pan-islamcılık gibi bir hareketin İslam tarihinde hiçbir paraleli yoktur. Bu akım İslami giysilere bürünmüş ve görünürde Müslüman ümmetin geleneksel başkanı olan Halife tarafından yönetilen Avrupa tipinde bir hürriyet ve değişim hareketiydi. Bir başka deyişle, dışarıdan bakıldığında görülen geleneksel yönlerinin modern niteliğini gölgelemesine rağmen, esas itibarıyla modern ve ilerici bir İslami hareketti.”

İslamcılık ülküsünü çerçeveleyen görüşleri kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

Kur'an ve Sünnete dönüş. Buna kısaca “öze dönüş” ilkesi denmiştir.

İçtihaat kapısının açılması. Ümmet-ten sorumlu ulema ve bilginler çıkan sorunlar karşısında içtihaat ederek çözümler üretmelidirler. Geçmişe ait ve donmuş fetvalarla ümmetin sorunlarının çözül-meyeceği aşikardır. Zira içtihaat hayatın diriliğinin dinamizmidir. Dahası her Müslüman içtihaat edecek kadar İslami ve diğer ilimlere sahip olmalıdır.

Cihad ruhunun yeniden uyandırıl-

ması. Cihad felsefesi Müslüman toplum-ların diri ve güçlü olmalarını sağlayan en temel motivasyon kaynağıdır; cihad ruhunu kaybetmiş bir toplum esarete mahkum olmuş demektir.

Ümmetin vahdeti. Ümmet yeniden bir arada, aynı hedefe ve aynı gayeye ihtida edilmelidir.”İhdina sıratel müstakim” cümlesi ümmetin yürüyüş yönünü, hedefini ve gayesini belirler.

Dün; Osmanlı coğrafyasında Cemal-lettin Afgani, Muhammed Abduh, Said halim Paşa, Said Nursi, İzmirli İsmail Hakkı; Elmalılı Hamdi Yazır, Mehmet Akif, Baban zade Ahmet Naim, Şeyhul İslam Mustafa Sabri gibi daha pek çok âlim ve mütefekkirin savunduğu bu öğretisi bu gün de aynı canlılığını devam ettirmektedir.

Bir İslamcı olarak bugün aynı ilkeler etrafında bir hareketin oluşması ve bütün insanlığa çağrıda bulunması çabası içinde olmayı Müslümanlığın olmazsa olmazı olarak görmekteyim. Bize “Müslüman” isminden başka bir isim veya etiket gerekmez diyenleri çok da ciddi-

ye almıyorum. Zira böyle diyenlerin her birinin Müslümanlığının yanında daha pek çok sıfatı veya etiketi vardır; Nakşidir, kadiridir, şazelidir, Hanefidir, şafidir, selefidir, sünnidir, şiidir, İbni Arabicidir, Mevlanacıdır, muhafazakârdır, Demokrattır, Nureddur, gelenekçidir vs. demek ki sadece “Müslümanım” demek yetmiyor; işin doğası gereği kendini bir diğerinden ayırmak, ayrı bir isimle anılmak, herkesle birlikte olmamak gibi bir zorunluluk var. Ve bence hiçbir mahzuru da yoktur; zira her isim veya etiket bir farklılığı, bir başka bakışı, bir başka doğruyu gösterebilir ve bu ümmet için müt-hiş bir dinamizmdir; yeter ki düşman ve öteki görülmesin.

İslami Hareket'e gelince; İslamcılık öğretisinin ete kemiğe bürünmüş halidir, derim. İslami hareket dün olduğu gibi bugün de insanlığı davet edeceğimiz, onların huzur ve saadetini deruhte edeceğimiz tek çözüm yoludur. İslami Hareketi bireysel veya toplumsal İslami aktivitelerin bütününün oluşturduğu üst başlık veya şemsiye, diye tarif ediyorum. Vesselam.

EMİNE YASİN

Din ve İdeoloji Üzerine Yaşamsal Bir Yansıma

Kavramsal Seremoniden Kaçış

Kavram analiziyle başlamak yazın gele-ğinin bir seremonisi. Fakat ben din nedir? İdeoloji nedir? diye başlamak istemiyorum, ihtimal ki diğer yazılarda bu yapısal kavramsal karşılıklar işlenmiş olsun. Daha iptidai noktadan bakmak istiyorum izninizle.

Din: Algı, Pratik ve Buharlaştan Anlamlar

Din, yaşam döngümüz içinde birçok anlama gelebilir. Örneğin gelenek/kültür/hakikat/adalet/sadakat/ahiret/aidiyet gibi kuşatıcı karşılığıyla anlam dünyamızda, zihnimizde ve pratiğimizde yer eder. Yaptırımsal boyutu sorgulanamaz görünür fakat sosyal ilişkiler en keskin kanunlardan daha işlevsel olabilmektedir. Bu anlamda otokontrolten daha etkin olabilir. Tam da bu noktada anlamsal/amaçsal bir buharlaşma yaşar. Zira artık insan zihninin algısal manipülasyonuna maruz kalır. Hayatın aktif pratikleri etkilidir bu zihin aktivasyonunda. Sınır tanımaz bir genişlikte yorum gücüyle, meselelerimizi dine söyletir buluruz kendimizi. Art niyetli olmasak da ipin ucunu kaçırmış buluruz kendimizi. Haklar ve ilişkilerin oluşturduğu bir meydandır.

Dejenerasyon ve

Katılgın Övünçle Maskelenmesi

Tıkandığımız, sorun yaşadığımız yerlerse keskinleşir; marjinal kalma pahasına katı kurallı oluruz. Bununla da övünür, sağlam kaldığımıza yontarız. Acaba sapaşgınlık durmak mıdır bu beyanımız yoksa üretimden yoksun katılıkta olan zihnimizin köprüden önceki son çıkışta sıkışması mıdır? Ardından gelen araçlara da rehberlik edememekte ve belki de karıştıya geçmenin yolunu açmaktadır.

Metaforlar ve Coğrafi Kader

Metaforik anlatım için özür diliyorum ama İç Anadolu insanı olunca deyimlerle öğreniyor, kurguluyorsunuz hayatı ve alışkanlıkla zihniniz buna yöneliyor. Dilimin sınırları dünyanın sınırları oluyor ve yine coğrafik kadere sığınuyorsunuz.

İdeoloji: Modern Araçlar, Edilgen Müslümanlık

Peki ideolojinin yukarıda anlatılan denklemde karşılığı nedir yaşamlarımızda? Yeni manipülasyon araçlarımızdır ideolojiler; günbegün değişen bilgilerle yeniden inşa edilen ideolojiler. Teknik anlamlardan kaçıyor ve yansımaları projeksiyon tutmak istiyorum. Marksizmin bize kazandırdığı perspektifle ideoloji düşün dünyamıza girdi. Peki yine ve yeniden kuramların, kavramların, teorilerin kapıştığı modern dünyada Müslüman fikri ne söyler ya da lâl olur? Susmaz ama kendince de konuşmaz. Edimsel bir bilgidir - edilgen fikir üretir. “Bizce”sini bulmak için didirir durur. Özeleştiriyi sağlam yapmak, geleceğin kodlarımıza yazdığı bir alışkanlık; iğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır; ki çuvaldızın etkisini sezebilesin.

Din-İdeoloji Kesişimi:

Satıhta Ürün Aramak

Din-ideoloji karşıştırması/karışması anlam dünyamızda karmaşıklığa sebep oldu. İdeoloji bir referans birimi olduğunda din olgusuna başka bir boyut kazandırdı. İlahi olanı çağdaş bir gereçle ölçmeye çalıştık. Ürün veremediğimiz fikri satıha çakma ürünle var olmaya çalıştık, bazen daha radikal davranıp mevcut olanı görmezden geldik. Sorun haline gelip kucağımıza düşünceye kadar kaçtık. Peki ideoloji savaşlarında din ne demeliydi, susmalı mıydı ya da?

Tepkiler, Çözümler ve Beş Koru

Her şeyi kuşatan bir yaşam dinamiği ideolojilere ne söyleyebilirdi? Marksizm karşısında sos-

yal adaleti konuştuk. Hümanizme karşı eşitlik ve beş korumadan bahsettik:

\\ Can, Mal, Nesil, Akıl, Din \\

İktisadi alana katkımız diğerlerinden daha hazin; ribâyı tanımlayamadık: Tefecilik miydi? Emeksiz kazanç mıydı? Açık kredi mi? Ara formüllerle tutunmaya çalışıyoruz. Ama belki de en pratik çözümler bu alanda oluyor. İhtiyaçlar bağlamında ticaret vs. teşebbüsler çözüme en yakın gerekçeleri üretiyor.

Hız. İbrahim'den Yöntem Dersi

Çağdaş gereçler olarak ideolojiler ve yansımaları yaşamımızın dışına itebileceğimiz türden olgular değil. İbrahimi kelimeler olarak ifade ettiğim fikri dünyamız bu hıza yetişemedi. İbrahim kıssası bize belki de bir yöntem edinmemiz gerektiğini öğütüyordu: Güneşin, ayın, yıldızın peşinden koşma! onları semboller dünyasından çıkar! çözümle ve kullan! Eğer bunu yapamazsan tapınmaya başlarsın. Nesnel kulluk köleliktir. İrade/özgürlüğün anahtarını, köleliğin âzad edilmesinden geçer. İktisadi, içtimai, fikri, irfani (sosyo-psikolojik) cephele edilgen zihinlerle kurucu paradigmlar üretmez.

Son söz olarak;

Son tahlilde ne diyorum? Bir öneride bulunmak sorunun kaynağını teşkil ediyor, dolayısıyla projeksiyon tutuyorum kendi zihni sınırlarım içinde. Paylaşmak isteği de ağır basıyor; yıllardır içinde bulunduğum çıkmazları beyan etmek belki de...

Aslında niyetim Althusser'in ve Zizek'ten ilhamla bir din-ideoloji karşılaştırması yapmaktır. Oldukça ilginç olan bu denklemi yorumlamak verimli bir metin çıkarabilirdi. Fakat bu ilhamı size bırakıyorum. Başkasının fikrini mülhaza etmek bile yazının ana fikrine ters düştü zihnimde...

Hangi Yollardan Geçeceğiz?

Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak siz, önceki ümmetlerin yolunu (âdetlerini) karış karış, arşın arşın takip edeceksiniz. Hatta onlar bir kertenkele deliğine girmiş olsalar siz de onları takip edeceksiniz."

(Buhârî, İ'tisâm, 14)

Hicri takvimin 1447. Yılına girdik. Böylece Risaletin üzerinden 1500 yılı aşkın bir süre geçmiş oluyor. Bu zaman zarfında ümmetin içerisinde, birçok görüş ayrılığı yaşandı. Bu görüş ayrılıkları kimi zaman kan dökülen savaşlara, kimi dönemlerde mihne hadiselerine yol açtı. Kimi zamanlarda topluluklar halinde ayrışmalara yol açtı. İtikadi ve siyasi mezheplere bölündük. Bazı görüşler tarihte kaldı, kitaplarda yer aldı. Kimi olayların etkisini halen yaşıyoruz. Özellikle mezhepçilik bağlamında, başta sünni şii çatışması olmak üzere... Tarihteki ortaya çıkış sebepleri çoktan unutulmuş olsa bile, mezhepler arası çatışma taassup düzeyinde halen yaşamaya devam ediyor.

Aradan geçen binbeşyüz yıl içerisinde eğrisiyle doğrusuyla geniş bir müktesebat oluşturmuş durumda. Bu zaman zarfında oluşan ilimler ve her bir ilmin kendi içerisinde ortaya konan eserlerin tam bir listesini oluşturmak imkansız. Bu kadar çok birikime sahibiz. Bununla birlikte günümüze özgü bir çok sebep ve şart yüzünden bu birikme bağımız büyük ölçüde kopuk. Üstelik dini güncel olarak yaşamak zorundayız.

Çağın şartları ve dinin durumu arasında oluşan çelişkili durum dini yeniden anlamaya, mevcut bilgilerimizi gözden geçirmeye yönlendiriyor. Son iki yüz yılımızın en belirgin çabalarından biri bu olmalı. Dini çıkış kaynaklarına, yani Kur'an ve Sünnet'e uygun şekilde anlama çabası. Bu durumda ise ortaya çıkan sonuç eski tartışmaların yeniden açılmasıyla birlikte tartışılması ve çözümlenmesi gereken yeni tartışma konularını da gündemimize taşıyor.

İdeoloji ve din

İdeoloji ve din, insan topluluklarının düşünsel ve sosyal yapısını şekillendiren iki önemli kavram. Her ikisi de bireylerin ve toplulukların dünya görüşlerini, değerlerini ve davranışlarını belirlemede kritik bir rol oynar.

Ancak, bu iki kavram bazen birbirini tamamlayıcı bir şekilde işlev görürken, çoğu zaman çatışma ve ayrışma noktası.

İdeoloji, genellikle politik, ekonomik veya sosyal bir sistemin temelini oluşturan inançlar ve değerler bütünü olarak tanımlanır. İdeolojiler, bireylerin toplumsal düzeni nasıl algıladıklarını ve bu düzeni nasıl değiştirmek istediklerini belirler. Bu tanım üzerinden bakıldığında aslında dinin ideoloji kavramıyla örtüşen bir yanı olduğu görülür. Öte yandan kimi ideolojiler de tanımdaki ortak paydalar üzerinden dinin yerini ikame eder. Çünkü modern anlamdaki hemen hemen tüm ideolojiler dini insanın varoluş sorunlarına yönelik mitolojiyle ilgili bir arayış olarak görür. Ya da ahlaki normlara indirger. Böylelikle dini, dünya görüşü oluşturma, toplumsal düzen, yasa, ekonomi, siyaset, sosyal sistem gibi diğer alanların dışına iter ve dışarda tutmaya çalışır.

İdeolojik tutumun bu davranışına itiraz eden dini bakış, güncel hayatta yeniden yerini alabilmek için kendini ideolojilerle ilişkilendirerek hayata tutunmaya çalışır. Kapitalist İslam, Anti-kapitalist İslam, Modernist İslam, Sosyalist İslam, Anarşist İslam, Calvinist İslam ve benzeri terkiplerde yapılmaya çalışılan şey aslında din ve çağdaş ideolojiler arasında ilişki kurmaktır.

Rububiyet/iktidar ve uluhayet/otorite meselesi

Dinin ve ideolojinin ortak meselelerinden biri de iktidar ve otorite konusudur. Çünkü bu konu tamamen kişinin inançlarını/dünya görüşünü, toplumların siyasal yaşantısını belirleyen en temel konudur. Tanımların benzerliği, kavramların benzerliğini gösteriyorsa aynı şey olmasalar da aralarında ilişki kurmamızı sağlar. Yukarıda belirttiğim terkiplerin ortaya çıkmasındaki en önemli sebep olsa gerek. Ama benzerlik kurarak düşünmenin, güncelliği yakalamaya çalışan sığ bir

taklit olmasını önlemenin bir yolu olmalı. Bu da böylesi bir işleyişin arka planındaki daha temel sebepleri tespit etmek olabilir. Ancak böylelikle kavramların arasındaki küçük farkları göz önünde bulundurmak koşuluyla daha geniş düşünebiliriz.

Bu açıdan bakıldığında din ve ideoloji arasındaki temel meselelerden birinin; iktidar ve rububiyet kavramları arasında bir benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

İktidar, "Genel anlamda bir bireyin yahut bireyler topluluğunun kendi istekleri doğrultusunda, rızaları olup olmadığına bakmaksızın diğer insanların davranışlarını etkileyebilme, yönlendirebilme veya denetleyebilmesi; toplumu yönetme, yönlendirme gücü, bu gücü elinde bulunduran otorite, ilişki veya organ anlamına gelir. Ayrıca iktidarın, başkalarının davranışlarını kontrol edebilme, herhangi bir ilişkide itaat üretebilme kapasitesi anlamları da vardır."

Rab; Kur'an-ı Kerim'de; terbiye eden-geliştiren, kefil-koruyucu, boyun eğilmeye lâyık varlık, sahip ve efendi anlamlarında kullanılır. "Efendi" veya "kral" (Malik) anlamına da gelen bir kelimedir. Bir diğer anlamı da öğretmen veya ustadır. Rab kelimesinden türeyen diğer kelimeler ise terbiye, mürebbi ve mürebbiye (terbiyeci, eğitici) gibi kelimelerdir.

Peygamberlerin tevhid daveti, Allah'ın rububiyetine dair mahiyeti nedeniyle, firavunlar, nemrutlar ve krallar tarafından kendi iktidarlarına yönelik bir tehdit olarak algılanmıştır. "Alemlerin rabbi olan bir Allah'a iman etmek sadece kalbi değil toplumsal düzlemin her kademesini etkileyen bir değişimi gerektirmektedir. Zira peygamberlerin bu çağrısına muhatap olan toplumlarda, geçmiş çağlar boyunca geriye giden sosyal, ekonomik, hukuki ve politik anlamda yerleşik bir

1) <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/iktidar>

düzen söz konusudur.”² Nitekim yönettiği sistemin, temsil ettiği geleneğin, kanun koyuculuk, efendilik haklarının tehdit edildiğini düşünen Firavun’un Kur’andaki sözleri meseleyi açıklığa kavuşturur. “Derken Firavun kavmine şöyle seslendi: “Ey kavmim! Mısır’ın mülkü ve hâkimiyeti, sonra ayaklarımdan altından akan şu ırmaklar bana ait değil mi? Fakat birileri sizi bana karşı kışkırtıp hâkimiyeti ele geçirmek istiyor. Bunu hâlâ göremiyor musunuz?”³ İktidarı ele geçirmek, iktidarda olmak hırsıyla birlikte muktedirlerin kaçınmadığı bir duygu olsa gerek. Öte yandan sadece iktidarda olmak, insanları sevk ve idare etmek, emirler yağdırmak, yasalar koymakla yetinilmediği de görülmektedir. İktidar sahipleri zor kullanarak boyun eğdirdiği, itaat ettirdiği insanların kendilerine yönelik nefretinin farkındadır. Bu nefret, hem iktidara yönelik potansiyel bir yıkıcılık taşır, hem de iktidar sahipleri nefret edilen bir pozisyonda olmayı kabul lenemez. Bunun için aynı zamanda, ideal yöneticiyi temsil eden otoriterliği de sağlamaya çalışırlar. Çünkü, “Otorite veya yetke, herhangi bir konuda bir şeyin yeterliliğine herkesi inandırarak bir kişinin kendine sağladığı itaat ve güven; hâkimiyet ve emretme kudreti; yaptırım koyma ve kullanma gücüdür.”⁴ Otoriter yönetici karizma sahibidir. Halkın gözünde kahramandır. Otoritenin meşruiyeti insanlar nezdinde tartışmalı değildir. Tebaa otoriteye sevgi besler, sevgiyle birlikte saygı duyar. Otoritenin emri severek, sevinçle yerine getirilir. Bu sevginin mübalağası uluhiyet konusuydu ilişkileridir. İlâh, “kelimesi sözlükte “tapınmak, kulluk etmek” anlamına gelen ulûhet (ilâhet, ulûhiyyet), “hayret etmek, gönülden bağlanıp sığınmak”⁵ gibi anlamlara gelmektedir.

Bu bağlamda, siyasal anlamda iktidar ve rububiyet arasında, otorite ve uluhiyet arasında yabana atılmaması gereken ilişkiler bulunmaktadır. Sıradan insanın, yani vatandaşın iktidar ve otorite ile ilişkileri ise yine bu kavramlar çerçevesinde ele alınabilir. Bu durumda iktidar karşısında zorla boyun eğme bakımından köle konumundadır. Otorite ile ilişki bakımından ise, emirlerine ve yasalarına gönülden bağlanarak, yerine getirirken huşu ve huzur duyarak yerine getirdiği takdirde kulluk kavramı devreye girer.

Yasalar ve gündelik hayatta uygulanması bakımından konun koyucu ve otorite ile halk arasındaki ilişkiler-

de, yürürlükte olan dünyevi ideolojiler olsa bile dikkat edilmesi gereken dini bir arka plan bulunmaktadır. Öte yandan gündelik hayat dini kurallar tarafından belirlendiğinde de ideolojilere alternatif bir dünya görüşü bulunduğu muhakkaktır.

Takip ve taklit

Kapitalist, sosyalist, anarşist, kalvinist, modernist, vs... tanımlamasıyla yeni bir İslam düşüncesi ortaya koymaya çalışan düşünceler, aslında kimi takip ettiklerini, kimi taklit ettiklerini, hangi kertenkele deliğine girmeyi amaçladıklarını baştan ilan etmektedir.

Bazı yenilikçi gruplar ise, kimin peşinde gittiklerini bile tam olarak bilmemektedir. Büyük sorunlardan biri de budur. Örneğin, neo selefilik, ister Kur’an üzerinden olsun, ister hadis üzerinden olsun aslında Protestanlığı takip etmektedir. İslam ile bilim arasında ilişki kurmak isteyen modernist islam anlayışı pozitivistizmi temel almayla çalışmaktadır. İslam dininin sosyal adalet konusundaki duyarlılıkları sosyalizmle ilişkilendirilmekte, böylelikle antikapitalist ya da sosyalist bir islam anlayışı ortaya konulmaktadır. Ya da ümmetin önemli isimlerine yönelik aşırı sevgi ve yüceltme, ezoterizm, mistisizm, okültizm gibi manevi arayışlar bakımından hemen her islami akım, her yönelik geçmiş ümmetlerin peşinden yürümekte, hadiste belirtilen yolculuğu kaçınılmaz olarak sürdürmektedir.

Geçmiş ümmetlerin hatalarını, kusurlarını takip konusundaki bilinçsiz ısrar, Müslümanların fırkalara bölünmesine yol açmaktadır. Bu bölünme İslam tarihinin ilk dönemlerinde başlamış olmakla birlikte bugün halen devam etmektedir. Kimi zemin bulamayıp kaybolursa bile muhakkak yerine bir yenisi gelmekte, kimi anlayışlar toplumda kendisine yer bularak yayılabilmektedir. Bu durum “Hristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrıldılar, biri hariç diğerlerin hepsi cehenneme girer. Bu

ümmet de yetmiş üç fırkaya ayrılacak, biri hariç hepsi cehennem girer.”⁶ Hadisini akla getirmektedir. Her bir fırkanın da kendisinin Fırka-i Naciye olduğu iddiası bölünmenin sınırlarını keskinleştirmektedir. Kendini anlayış kıtlığından, eksiklikten, yanlışlıktan istigna içinde gören bu gruplaşmanın yaşadığı bir başka akıl tutulmasını daha gözlemleyebiliriz. Kendileri kesin doğruyu bulmuş oldukları için, Kur’anda ve hadislerde müşrikler, kafirler, fasıklar ve benzeri zümreler için kullanılan ayetlerle diğer Müslümanları itham ederler. Ne Kur’an’ın, ne de hadislerin kendilerini ikaz edebileceğine, uyarıp doğruya davet edebileceğine ihtimal verirler. Bu şuursuz bir istigna halidir. “Onlara, ‘yeryüzünde fesat çıkarmayın’ denildiğinde ‘biz ancak ıslah edicileriz’ derler”⁷

Sonuç olarak, Rasulullah’ın bu uyarısını dikkate almamız, sözünü ettiğim şuursuz istigna haline yakalanmaktan kaçınmamız gerekmektedir. Bizden önceki ümmetlerin hangi adetlerini karış karış takip ediyoruz? Onlar hangi kertenkele deliğine girdiler? Neden onları takip edelim? Neden onların hatalarını tekrar edelim? Bunları düşünmemiz, efendimizin uyarısını dikkate almamız ve aynı hatalara düşmemeye gayret etmemiz gerekiyor.

Çağımıza ve tarihe bu dikkatle baktığımızda doğru bir duruş için gerekli olan şeyin ideolojileri tanımak olduğunu söyleyebiliriz. Böylelikle birilerini bilerek takip, bilinçsiz bir şekilde taklit etmekten kurtulmamız mümkün olacaktır. Öte yandan, kendimize özgü bir dünya görüşüne sahip olmak için de takip ve taklitten kaçınmakla birlikte kendi inanç ve kültür dünyasını da iyi tanımamız gerektiğini söyleyebiliriz.

Kelerin ortama uyum sağlayan, iyi kamufle olan bir sürüngen olduğunu da hatırla tutmakta fayda var...

2) Hakan Olgun, Hz. Musa’nın Yüzleştiği Statüko: Kadim Mısır’ın Ma’at Doktrini, Milet ve Nihal, 15, (2), 2018

3) Zuhurf / 51. Ayet

4) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Otorite>

5) <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilah>

6) Ebu Davud, Sünnet, 1; Tirmizî, İman, 18; İbn Mace, Fiten, 17; İbn Hanbel, 2/332

7) Bakara: 11

UZUN HİKAYE

Pişmiş çamur neyle pişti nedir bu ateşin düşmanlığı
Daha dur kendi azabında kendini yakacak sonradan

Bu savaş yeni değil kovulduğumuz cennette başladı
Pişman oldu ve Hıçkırıklara boğuldu geçmişin parmak izleri

Önce maktul bir kardeş oldu kanı kardeşinin ellerinde
Aklını bir tufanda kaybetti geçmiş zaman militanları

Bir güvercin zeytin dalı uzattı denizle kara arasında
Sakin bir limana yanaştı yolcular ve yeryüzüne dağıldılar

Dersini dinledik yazmayı öğrendik ve bilgeliği sevdik
Güneşe bir yolculuk hayal ettik kanatlı pabuçlarla

Yüksek binalar dikildi irem bağlarına asmalar dikildi
Çöllere gark oldu ardından izi bile kalmadı ihtişamın

Kayadan çıkan yavrulu devenin hikayesini işittin mi
mucizeyi kurban etti kendi felaketine adayarak bir kavim

Serin ateşlere sundu kendini İbrahim tevekkül ederek
İsmail'i ve İshak'ı da anmak gerek çocukları ne halde

İnancını güneş düşmeyen bir mağarada gizledi
Uzunca bir uykuyla başkaldırdı bir zaman bunu da denedi

Beşikte bir bebek konuştu bunu kimse düşünmedi
Çamurdan bir kuşa üfledi sonra kendi yükseldi

Çağların mührü vuruldu çağlardan sonra yüzüğün kaşı geldi
Devir tamamlandı hikayenin sonu yazın kışı geldi

Sonrası kıyamet alameti sahte kurtarıcılar devri
Dünyada cennet hayal eden kelime yabancı, düşünce serseri

Devrimci bir marş gibi eski günleri anıyoruz şimdi
Toprağa bir ceset gibi düştü düşlerimiz dirilmeyi istiyor

Belki bir asa dokunur denize kalbi yarılır müminlerin
Orada boğulur çağdaş firavunların büyük hayalleri